

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ
Кафедра соціальної роботи, управління і педагогіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ (МАГІСТР)
НА ТЕМУ:
**«РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ
ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ»**

Виконав: студент 6 курсу, 661 М групи

галузь знань:

23 Соціальна робота

спеціальності:

231 Соціальна робота

Селіхов Костянтин Сергійович

Керівник:

к. пед. н., доцент

Файчук Олена Леонідівна

Рецензент:

к. н. з державного управління, доцент

Штиршов О.М.

м. Миколаїв – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВПО У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	
1.1. Сутність та види соціальної допомоги ВПО.....	7
1.2. Соціально-психологічна характеристика ВПО як категорії клієнтів в соціальній роботі.....	15
1.3. Загальна характеристика діяльності громадських організацій в Україні на сучасному етапі.....	23
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВПО	
2.1. Практичний досвід надання соціальної допомоги ВПО громадськими організаціями.....	34
2.2. Організація та аналіз результатів дослідження щодо ролі громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО.....	44
2.3. Рекомендації щодо удосконалення процесу надання соціальної допомоги ВПО у діяльності громадських організацій.....	73
Висновки до другого розділу.....	75
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальним питанням для українського суспільства є процес надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО), який набув особливого значення у 2014 році внаслідок початку військового конфлікту на сході України. На сьогоднішній день масштаби цього явища істотно збільшилися через розгортання повномасштабної війни. Значна частина території України стала свідками прямих воєнних конфліктів і правового хаосу, через що багато людей були вимушені покинути свої домівки. Ці події призвели до значної кількості вимушених переселенців, серед яких багато тих, хто виїхав на територію, контрольовану урядом України, і певна кількість осіб виїхали до інших країн.

У результаті внутрішнього переселення, мігранти стикаються з численними труднощами, які виникають під час їхньої адаптації та освоєння нового місця проживання. Ці проблеми стосуються багатьох сфер життя: працевлаштування, пошук житла, відновлення втрачених документів, доступ до соціальних послуг, підтвердження політичних прав, включаючи право голосувати на виборах та інші аспекти. Навіть за наявності матеріальної і соціальної підтримки з боку держави та неприбуткових організацій, внутрішньо переміщені особи залишаються вразливою групою населення, оскільки їхні основні права були порушені. Громадські організації грають важливу роль у наданні допомоги та підтримки внутрішньо переміщеним особам. Вони можуть бути більш гнучкими та швидше реагувати на потреби цієї категорії населення порівняно з державою.

Проблеми, пов'язані із визначенням сутності та розумінням соціальної допомоги, залишаються актуальними в дослідженнях Л. Штефана, І. Прокопенко, В. Лозової та інших. Теоретично-методологічні підходи до проблематики соціального захисту розробляють та розвивають вчені з усього світу, включаючи А. Томпсона та Дж. Швейцера, Т. Ганслі, Х. Ламперта та інших. Проблеми в галузі соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб

дослідженнями займаються такі вчені, як В. Антонюк, О. Балакірєв, І. Козинець, О. Снігова, В. Устименко та інші. Публікації Л. Беззубко і Б. Беззубко спрямовані на вирішення проблем житла ВПО. Міжнародні конференції та круглі столи регулярно обговорюють питання соціального забезпечення ВПО та їхньої подальшої інтеграції, цим питанням займалися такі вчені, як Е. Лібанова, О. Балакірєва, У. Садова, Є. Бершеда та інші.

Незважаючи на значний обсяг досліджень у цій галузі, є питання, які залишаються нез'ясованими. Крім того, сучасні виклики і зміни в суспільстві потребують постійного аналізу та актуалізації підходів до соціального захисту та надання соціальної допомоги ВПО.

Мета дослідження – на основі теоретико-емпіричного дослідження визначити роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам та розробити рекомендації щодо удосконалення цього процесу.

Завдання дослідження передбачають:

- визначити сутність та види соціальної допомоги ВПО;
- надати соціально-психологічну характеристику ВПО як категорії клієнтів в соціальній роботі;
- проаналізувати діяльність громадських організацій в Україні, що надають соціальну допомогу ВПО;
- на основі проведеного теоретико-емпіричного дослідження розробити рекомендації щодо удосконалення процесу надання соціальної допомоги ВПО громадськими організаціями.

Об'єктом дослідження є процес надання соціальної допомоги вразливим категоріям населення.

Предметом дослідження є роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО.

Методи дослідження. Під час написання магістерської роботи було використано комплекс методів наукового дослідження, серед яких: *теоретичні методи*: аналіз літературних джерел передбачав проведення

огляду наукових статей, книг, звітів та інших джерел, що стосуються внутрішньо переміщених осіб, громадських організацій та надання соціальної допомоги ВПО громадськими організаціями; аналіз документів (дослідження офіційних документів, звітів та законодавчих актів, які регулюють діяльність громадських організацій у сфері соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам); *емпіричні методи*: опитування представників громадських організацій, внутрішньо переміщених осіб, а також фахівців у сфері соціальної допомоги для з'ясування їх досвіду та окреслення перспектив щодо ролі громадських організацій; аналіз статистичних даних, які стосуються внутрішньо переміщених осіб та діяльності громадських організацій; вивчення конкретних прикладів роботи громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Наукова новизна магістерського дослідження полягає в тому, що: уточнено сутність та види соціальної допомоги вразливим категоріям населення; обґрунтовано рекомендації щодо покращення процесу надання соціальної допомоги ВПО у діяльності громадських організацій України.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що набули подальшого розгляду дослідження щодо особливостей надання соціальної допомоги ВПО у діяльності громадських організацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці конкретних практичних рекомендацій для громадських організацій, які надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, на основі результатів дослідження.

Експериментальна база. Констатувальний експеримент проводився на базі центрів надання адміністративних послуг чотирьох громад Одеської області, та на базі відділу соціальних працівників ГО "Десяте квітня". Всього у дослідженні взяли участь 50 респондентів.

Апробація. Основні положення, висновки науково-педагогічного пошуку доповідались під час XVII Міжнародної науково-практичної конференції

«Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 2023 р.)

Публікації. Основні положення та висновки магістерської роботи висвітлено у 1 одноосібній публікації:

Селіхов К. С. Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб: досвід України // Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XVII міжнар. наук. конф. 15–18 червня 2023 р., м. Миколаїв: тези доп. : Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб: досвід України / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 2-х розділів, які містять 6 підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (68 найменувань, із них 10 іноземною мовою) та 3 додатків. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінка, із них 76 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВПО У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Сутність та види соціальної допомоги ВПО

Проблеми визначення сутності та розуміння соціальної допомоги залишаються актуальними в сучасному науковому світі. У науково-дослідній літературі, щодо усвідомлення сутності соціальної допомоги, існує "понятійна розірваність", яка може призвести до непорозумінь та неоднозначностей в її визначенні та ролі. Ця проблема важлива для розвитку практичних моделей реалізації соціальної допомоги. Деякі дослідники, такі як Л. Штефан, І. Прокопенко, В. Лозова та інші, відзначають цю проблему та висловлюють різні погляди щодо суті соціальної допомоги.

Сутність та розуміння соціальної допомоги може варіюватися в залежності від контексту і підходу. Деякі з причин, які призводять до "понятійної розірваності", включають: мультидисциплінарність; соціокультурний контекст; економічні та політичні фактори.

Розглянемо визначення "соціальної допомоги" за різними вченими та напрямками її визначення.

Таблиця 1.1

Порівняльна таблиця визначення поняття "соціальна допомога" за визначенням різних вчених [11]

Вчений	Визначення
Макс Вебер	Соціальна допомога – це система державних і громадських заходів, спрямованих на забезпечення соціальних потреб громадян і вирівнювання соціальних нерівностей.
Річард Тітмус	Соціальна допомога – це система

	громадських заходів, яка має на меті надавати допомогу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, для забезпечення їх основних потреб.
Айн Реншоу	Соціальна допомога – це механізм, за допомогою якого суспільство намагається забезпечити гідність та якість життя своїх громадян, особливо тих, які знаходяться в уразливому стані.
Лінда Гордон	Соціальна допомога – це система громадських програм та послуг, спрямованих на полегшення бідності, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг.
Беверлі Склінкер	Соціальна допомога – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення базових потреб і соціальної інтеграції осіб, які не можуть самостійно забезпечити себе.

Ця таблиця демонструє різноманітні погляди вчених на сутність соціальної допомоги, а також на її цілі та завдання. Варто зауважити, що поняття соціальної допомоги може мати різні значення в залежності від контексту та методології дослідження.

Соціальна допомога включає в себе елементи з різних галузей, включаючи соціальну педагогіку, соціальне забезпечення, соціальну медицину та інші. Це може створювати непорозуміння щодо того, яка галузь має визначальний вплив на сутність соціальної допомоги. Визначення цього поняття може залежати від соціокультурного контексту кожної країни або регіону.

Різні суспільства можуть мати різні уявлення про те, що включає в себе соціальна допомога. Економічні та політичні умови також можуть впливати на тлумачення поняття. Різні системи соціального забезпечення та підходи до розподілу ресурсів можуть призводити до різних розумінь цього поняття.

Для побудови практичних моделей реалізації соціальної допомоги важливо розв'язувати цю проблему "понятійної розірваності" та шукати загальноприйняті визначення, які враховують різноманітні аспекти цього поняття. Також важливо враховувати індивідуальні потреби та контекст отримувачів соціальної допомоги для створення ефективних моделей допомоги.

У галузі права соціального забезпечення термін "соціальна допомога" розглядається як категорія, що має як широке, так і вузьке визначення. В широкому розумінні соціальна допомога включає в себе всі види державного соціального забезпечення, наданих громадянам у грошовій або натуральній формі. Зокрема, у Великому економічному словнику соціальна допомога визначається як дія, спрямована на турботу держави та суспільства про громадян, які потребують допомоги через різні обставини, такі як вік, стан здоров'я, соціальне положення, обмежена матеріальна самодостатність [24].

Соціальна допомога, також відома як соціальний захист або соціальне забезпечення, може включати в себе виплати пенсій, надання допомоги, матеріальну підтримку, обслуговування хворих та літніх громадян, а також турботу про дітей. Отже, у широкому розумінні, соціальна допомога є складовою системи державного соціального забезпечення громадян [24].

У вузькому розумінні соціальна допомога обмежується лише грошовими виплатами, які призначаються конкретним категоріям громадян у встановленому законодавством порядку і зазначених розмірах [16].

Соціальна допомога, як важлива складова соціального забезпечення, охоплює різні аспекти, спрямовані на полегшення життя та підтримку осіб у складних життєвих ситуаціях. Перший аспект полягає у забезпеченні основних потреб. Це включає надання матеріальної допомоги для забезпечення житла, харчування, медичної допомоги, освіти та інших життєво важливих ресурсів для осіб, які не можуть самостійно забезпечити ці потреби.

Другий аспект соціальної допомоги – психосоціальна підтримка. Окрім матеріальної допомоги, цей аспект передбачає надання психологічної та соціальної підтримки, спрямованої на полегшення адаптації та подолання

стресу, травм та інших психологічних труднощів, які можуть виникнути у вразливих осіб.

Третій аспект – це юридичний захист, який включає в себе захист прав та надання юридичної підтримки одержувачам допомоги у питаннях, пов'язаних з їхнім статусом, власністю, сімейними правами та іншими юридичними аспектами, що допомагає забезпечити їхні права та інтереси.

Четвертий аспект – соціальна інтеграція. Соціальна допомога спрямована на сприяння інтеграції отримувачів допомоги в суспільство та створення можливостей для їхньої участі в громадському житті. Це включає пошук роботи, навчання та участь у громадських ініціативах, сприяючи покращенню якості їхнього життя.

П'ятий аспект – гуманітарна допомога. У випадках надзвичайних ситуацій, які можуть включати в себе війни або природні катастрофи, гуманітарна допомога надає тимчасову допомогу, таку як харчі, вода, житло та медична допомога, з метою забезпечення виживання та безпеки осіб, які опинилися в кризових ситуаціях.

Соціальна допомога в Україні є важливою формою соціального забезпечення населення і поділяється за різними критеріями залежно від її цільового призначення, правової підстави, форми надання та категорії отримувачів.

За цільовим призначенням:

- соціальна допомога, спрямована на компенсацію втраченої частини доходу, включає в себе допомогу по вагітності та пологах, допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку тощо;

- соціальна допомога, яка надається на повну заміну середньомісячного доходу, який громадянин з незалежних від нього причин не в змозі отримувати. Сюди входить допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам тощо;

- соціальна допомога, призначена для покриття витрат на поховання громадянина, який не має страхового покриття в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- соціальна допомога, надана як доплату до основного доходу, коли такий дохід нижчий за встановлений законодавством прожитковий мінімум. Сюди входить допомога малозабезпеченим сім'ям тощо.

За правовою підставою:

- Допомога при складних життєвих обставинах – соціальна допомога, яка надається особам, які потрапили в складну життєву ситуацію, з якої не можливий самостійний вихід. Сюди входить допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам тощо.

- Допомога через вплив інших обставин – соціальна допомога, яка надається особам через вплив інших обставин, які визнані державою соціально значущими і знижують здатність до самозабезпечення. Сюди входить допомога при народженні дитини, допомога при усиновленні дитини тощо.

За формою надання та виплати:

- Одноразова грошова виплата – включає в себе допомогу на поховання та інші види допомоги, які надаються у вигляді одноразових грошових виплат.

- Періодичні платежі – більшість видів соціальної допомоги, які надаються у регулярному порядку, наприклад, щомісячно або щоквартально.

За категорією отримувачів:

- соціальна допомога інвалідам та іншим особам, які не мають права на пенсію;

- допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам;

- допомога малозабезпеченим сім'ям;

- допомога сім'ям з дітьми та інші категорії отримувачів.

Правове регулювання надання соціальних послуг в Україні ґрунтується на ряді законодавчих актів та нормативних документів, спрямованих на забезпечення соціального захисту та допомоги громадянам. Ця система правових норм визначає права та обов'язки постачальників соціальних послуг та осіб, які користуються цими послугами.

Конституція України встановлює загальні принципи соціального захисту та визначає права громадян на соціальний захист. Вона закладає основу для подальших законодавчих актів у сфері соціальних послуг.

Закон України "Про соціальні послуги" [20] визначає загальні принципи надання соціальних послуг та регулює їх надання. Цей закон визначає різні види соціальних послуг, права та обов'язки постачальників та отримувачів послуг, а також процедури їх надання.

Крім того, існують спеціалізовані закони, які регулюють соціальний захист окремих категорій громадян. Наприклад, закони про соціальний захист військовослужбовців, інвалідів та осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку надання соціальних послуг" визначає правила та процедури надання соціальних послуг в Україні. Цей нормативний акт встановлює стандарти та вимоги до якості послуг та контролю за їх наданням [50].

Законодавча база у сфері соціальних послуг в Україні розвивається та модернізується з метою забезпечення гідного життя та соціального захисту громадян, особливо тих, хто знаходиться в уразливих становищах. Це правове регулювання сприяє забезпеченню доступу до необхідних соціальних послуг та покращенню якості життя населення.

Поняття "соціальні послуги" має широкий застосування і включає всі види послуг, спрямованих на задоволення різних соціальних потреб суспільства: освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальні послуги, а також інші сфери. Важливою особливістю соціальних послуг є їх комплексний характер, включаючи правові, економічні, психологічні, освітні, медичні, реабілітаційні та інші заходи для підтримки та покращення життя соціально вразливих груп або осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують допомоги для соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя.

Серед видів соціальних послуг можуть бути:

- соціально-педагогічні послуги;
- соціально-побутове обслуговування;
- психологічні служби;
- соціально-економічні послуги;
- соціальні та медичні послуги;
- служби зайнятості;
- юридичні послуги;
- послуги з професійної реабілітації інвалідів;
- інформаційні послуги;
- інші соціальні послуги.

Особа, яка має намір отримати статус внутрішньо переміщеної особи, повинна підтвердити факт свого внутрішнього переселення за допомогою довідки про реєстрацію. Ця довідка видається безстроково та анулюється у випадках, передбачених статтею 12 Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" Довідка "Про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи" видається органом місцевої державної адміністрації з питань соціального захисту населення в день звернення, підписується та засвідчується уповноваженою посадовою особою цього органу, і не вимагає сплати зборів, включаючи першу видачу, відшкодування за пошкодження або продовження терміну її дії [18].

Кожна особа, яка покинула своє місце проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, масового насильства, порушення прав людини та надзвичайних ситуацій природного або людського характеру, може отримати статус внутрішньо переміщеної особи. Особа, яка прагне отримати цей статус, повинна спочатку отримати довідку про своє включення до реєстру внутрішньо переміщених осіб. Для цього вона повинна звернутися до структурного підрозділу, який відповідає за соціальний захист населення.

Після прийняття рішення про видачу довідки їй статус ВПО надається. Відомості, надані особою для отримання свідоцтва про реєстрацію, вносяться до єдиної інформаційної бази щодо внутрішньо переміщених осіб. Важливо відзначити, що права внутрішньо переміщених осіб можуть бути поділені на кілька сфер, і однією з найважливіших є соціальна сфера.

Зареєстровані ВПО мають право на працевлаштування, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги та освіту. Статтею 8 визначено, що внутрішньо переміщеними особами є особи пенсійного віку, інваліди, діти-інваліди, і у них є право отримувати соціальні послуги відповідно до законодавства України [20]. Також особи, які припинили іншу трудову діяльність, мають право реєструватися як безробітні та отримувати допомогу по безробіттю, соціальні та інші послуги згідно зі загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття. Особи також мають право на забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації та реабілітаційні послуги відповідно до законодавства місця постійного проживання. Важливо, що внутрішньо переміщені особи мають право на продовження здобуття рівня освіти в інших регіонах України за рахунок державного бюджету чи інших джерел фінансування.

Але важливо відзначити, що внутрішньо переміщені особи не мають права брати участь у місцевих виборах, що зменшує їх вплив на розвиток територіальних громад та може вплинути на реалізацію їх адміністративно-правового статусу в окремій адміністративно-територіальній одиниці. Ця ситуація порушує виборчі права цих осіб та впливає на їх взаємодію з громадськими структурами та органами влади.

Соціальна допомога внутрішньо переміщеним особам (ВПО) – це система заходів та підтримки, яка надається особам, які були змушені залишити своє місце проживання через конфлікти, насильство, природні катастрофи або інші надзвичайні обставини та стали внутрішньо переміщеними в межах своєї країни. Соціальна допомога для ВПО має на меті забезпечити їм необхідні

ресурси та підтримку для подолання складнощів та покращення їхнього соціального стану.

Отже, соціальна допомога для ВПО включає в себе надання основних матеріальних потреб, таких як житло, їжа, одяг, медична допомога та інші необхідні ресурси. Важливо забезпечити ВПО доступ до захисту їхніх прав та надати юридичну підтримку у вирішенні юридичних питань, пов'язаних з їхнім статусом та потребами. Враховуючи психологічні труднощі, які можуть виникати внаслідок переміщення, соціальна допомога включає в себе психосоціальну підтримку та консультування для допомоги ВПО у подоланні стресу та травм. Важливо забезпечити можливості для навчання та професійного розвитку ВПО, щоб вони могли покращити свої можливості для майбутнього. У випадках надзвичайних ситуацій, гуманітарна допомога включає постачання харчів, води, медичних приладів, житла та інших необхідних ресурсів. Види соціальної допомоги для ВПО можуть варіюватися в залежності від конкретних потреб і ситуацій, з якими вони зіштовхнулися. Важливо враховувати індивідуальні потреби ВПО та надавати підтримку, яка відповідає їхнім умовам та контексту переміщення.

1.2. Соціально-психологічна характеристика внутрішньо переміщених осіб як категорії клієнтів в соціальній роботі

Вперше поняття, близьке до поняття “внутрішньо переміщена особа” (ВПО), з'явилося в українському законодавстві у 2011 році. Тоді розглядалися питання, які виникали в зв'язку з викликами глобалізації та конфліктів і війн, що відбувалися в сусідніх регіонах, таких як Грузія та Молдова, а також в інших країнах, з яких прибували біженці в Україну. Згідно із частиною 1 статті 1 Закону України “Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” від 8 липня 2011 року № 3671-VI, біженцем вважається “особа, яка не є громадянином України і зазнає обґрунтованих побоювань стати

жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи чи політичних переконань поза межами країни свого громадянського належності та не може користуватися захистом цієї країни, або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань. Також, ця категорія включає осіб, які, не маючи громадянства (підданства) та перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не можуть або не бажають повертатися до неї унаслідок зазначених побоювань.” [22].

Таким чином, для визнання особи біженцем в Україні визначені наступні характеристики:

- індивідуальний статус;
- особа не є громадянином України;
- особа є громадянином іншої країни;
- особа перебуває за межами країни свого проживання;
- особа не бажає повертатися до країни свого проживання;
- особа характеризується страхом стати жертвою переслідування;
- особа не може або не бажає користуватися захистом у країні проживання [22].

Для визнання особи біженцем необхідно наявність або страх переслідування за однією або кількома ознаками, які включають: національність чи соціальне походження; расу; релігію; політичні переконання; громадянство; відсутність захисту з боку держави через таке переслідування; втечу або небажання повертатися додому за межі країни походження [22].

Закон також встановлює умови, за яких особа не може бути визнана біженцем або перестає бути біженцем та виключається з Конвенції про статус біженців та Закону України “Про біженців”[22]. Такі умови включають:

- добровільне повторне використання захисту країни свого громадянства;
- добровільне повернення громадянства, яке було втрачено;

- набуття нового громадянства та користування захистом цієї нової країни;
- добровільне оселення в країні, яку особа покинула або перебувала за її межами з побоюваннями переслідувань;
- неможливість відмовитися від захисту свого громадянства, оскільки обставини, за яких особа була визнана біженцем, більше не існують;
- якщо особа без громадянства може повернутися до країни свого колишнього постійного проживання, оскільки обставини, за яких вона була визнана біженцем, більше не існують.

Термін “внутрішньо переміщений” дослівно вказує на особу, яка змінила місце проживання в межах однієї країни. З того ж терміну "вимушений" видно, що ця зміна місця проживання відбулася під впливом примусових обставин та без власної волі особи, яка була піддана тиску. Отже, термін “ВПО” найкраще відображає категорію осіб, які змінили місце проживання з примусових причин, і він є більш точним, оскільки відображає наявність проблем, що є логічним наслідком подій.

Головною особливістю внутрішньої міграції є те, що ВПО, як правило, є громадянами однієї країни. У більшості випадків вони опиняються в тій же ситуації, що й біженці: вони втрачають соціальні зв'язки, матеріальні ресурси та опиняються поза звичним соціальним середовищем. Таким чином, характеристики категорії ВПО включають в себе наступні аспекти:

- це фізичні особи;
- вони мають громадянство України;
- вони не повинні мати громадянство України, але проживають на території України на законних умовах;
- зміна місця проживання не передбачає перетинання державного кордону України.

Зазначимо, що в Україні масове явище внутрішнього переміщення вперше виникло внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Тоді, при радіоактивному забрудненні значної території України, близько 200 тисяч

людей були примушені змінити своє місце проживання. Однак тодішня влада не відреагувала швидко і не регулювала належним чином правовий статус цієї категорії осіб. Закон України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” (№ 796-XII) був прийнятий лише 28 лютого 1991 року [21].

Розвиток держави та сучасні політичні реалії породжують нові завдання, особливо в галузі соціального захисту. Анексія Автономної Республіки Крим та збройна агресія Російської Федерації на сході України призвели до масового переміщення внутрішніх осіб, які надзвичайно потребують соціального захисту.

Для вирішення цієї проблеми, 20 жовтня 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", який мав на меті гарантувати права, свободи та законні інтереси цієї категорії осіб [19]. Однак, через обмежений термін розробки цього закону, відсутність досвіду в державному управлінні в цій галузі та наявність різних груп інтересів, пов'язаних із документом, відбулись подальші зміни в ньому.

За ініціативою громадських об'єднань та Європейської спільноти, Верховна Рада України прийняла 24 грудня 2015 року Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" [18].

Традиційно в Україні більша частина населення проживає в містах та селищах міського типу. Переміщення міських сімей до сільських населених пунктів може ускладнювати процес адаптації сім'ї до нових умов проживання. Міським мешканцям у селі може не вистачати мобільності та соціально-професійного спілкування. Жителі сіл майже позбавлені комерційних центрів розваг, можливості вибору освітніх та дозвільних послуг для дітей і дорослих. У селах також спостерігається сильніший соціальний контроль, оскільки всі переважно знають один одного, що ускладнює збереження приватності.

Ці обставини мають бути враховані при обстеженні житлово-побутових умов проживання сім'ї. Сім'я, яка переїхала в інше середовище, повинна

адаптуватися до нових традицій, нових способів організації життя та загалом до нового соціокультурного простору. Особливо гострою стає проблема адаптації для сімей, які переселилися з невеликих міст і селищ до великих міст, таких, як Київ, і відчувають "стрес великого міста".

Вимушено переміщені особи можна умовно поділити на дві групи за місцем проживання. Перша група включає тих, хто проживає в центрах спільного проживання, таких як санаторії, табори, заклади соціального спрямування або гуртожитки, де вони розділяють побут і мають "спільне життя, проблеми, радощі". Друга група охоплює тих, які знайшли притулок у близьких, родичів, друзів, орендують житло або отримали можливість проживати безкоштовно в "порожніх" будинках і розпорочені по містах та селах.

Більшість внутрішньо переміщених осіб стикаються з щоденними побутовими та соціальними труднощами. Вони мають невирішені базові потреби, такі як безпечне та комфортне проживання та доступ до харчування, серед інших. Ці особи стикаються з численними життєвими проблемами, включаючи:

- забезпечення житлом та їжею.
- відновлення документів, необхідних для легального перебування.
- виплата пенсій та державних соціальних допомог.
- доступ до соціальних та медичних послуг, особливо для тих, хто потребує спеціалізованої медичної допомоги, лікування та реабілітації.
- професійне перенавчання та працевлаштування.
- влаштування дітей до навчальних закладів та продовження (поновлення) навчання.

Слід зазначити, що серед внутрішньо переміщених осіб існують соціально вразливі категорії населення, такі як люди з особливими потребами, похилого віку, одинокі батьки, малозабезпечені тощо. Обставини їхнього переселення підсилюють фактори ризику для цих осіб.

Важливо також враховувати, що внутрішньо переміщені особи можуть відчувати себе ізольованими та несприйнятими приймаючою громадою. Це може ускладнити побудову нових стосунків та пошук роботи на місці переселення. Багатьом з них важко або навіть неможливо влаштуватися на новому місці відповідно до звичних умов життя та соціального статусу, і вони часто змушені змінювати життєві орієнтири та набувати нові професійні та соціальні навички.

Травматичний досвід може призводити до різних станів, які призводять до відчуття нестабільності та втрати контролю над ситуацією та власним життям. До цих станів відносяться:

- Втрата автономності, коли людина відчуває, що втратила контроль і відчуття керування своїм життям, здається, що її "несуть" кудись.
- Втрата суб'єктивності, коли особа відчуває, що не може приймати рішення власній справі і що рішення робляться за її спиною.
- Порушення ідентичності, яке може призводити до втрати власного самовизначення та ідентичності.
- Розгубленість, коли люди не можуть сфокусувати свої думки і виконувати розумові завдання, які їм зазвичай вдаються. Це може виявитися у формі регресу.
- Побоювання відторгнення, коли люди бояться, що їх ідентифікують з ворогами або відкидають.
- Відчуття незахищеності, коли відсутність захисту та безпеки викликає страх.
- Стан жертви, коли особа відчуває себе як жертву обставин чи насильства.
- Злість та пошук "зовнішнього ворога", коли люди шукають когось, хто відповідає за їхні страждання та намагаються вплинути на них.
- Відсутність можливостей прогнозувати майбутнє, коли люди втрачають віру в можливість передбачити події.

- Сором, низька самооцінка та почуття провини, які можуть супроводжувати травмованих осіб.

- Функціональні симптоми, психосоматичні розлади та можливе зловживання психоактивними речовинами (ПАВ) як спроба подолати емоційний дисбаланс.

- Реакції на тяжкий стрес та порушення адаптації, включаючи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), який може виникнути в результаті травматичного досвіду.

Значна частина дітей виїжджає з окупованих територій або районів збройного конфлікту, нерідко без належно оформлених нотаріальних доручень від батьків, і подорожує у супроводі лише знайомих або родичів. Окрім травм, які вони переживають внаслідок збройного конфлікту та переміщення, вони також стикаються із розривом в стосунках з близькими, такими як батьки або опікун. Цей розрив може призводити до негативних змін у поведінці дітей. Внаслідок втрати об'єкта прив'язаності, яким є сім'я та сфера формування прив'язаності, у дітей можуть виникати порушення прив'язаності. Такі порушення можуть включати:

- Негативну (невротичну) прив'язаність, коли дитина постійно шукає уваги від дорослих, навіть якщо ця увага виражається негативно, вона може спробувати провокувати покарання і дратувати дорослих.

- Амбівалентну прив'язаність, коли дитина демонструє подвійне ставлення до близького дорослого, від одного полюбов іншого грубість. Компроміси в стосунках відсутні, і сама дитина не може пояснити свою поведінку.

- Уникаючу прив'язаність, коли дитина замкнена, понура, і у неї немає довіри до дорослих або інших дітей. Вона може відмовлятися від будь-яких довірливих стосунків і переконувати себе, що "нікому не можна довіряти".

- Дезорганізовану прив'язаність, коли дитина вчиться виживати, порушуючи всі правила та кордони людських стосунків. Вона може не бажати,

щоб її любили, але хоче, щоб її боялися. Цей тип прив'язаності характерний для дітей, які пережили жорстоке поводження.

Травматичні події можуть викликати у дітей різні поведінкові особливості та почуття, які важливо відслідковувати і надавати адекватну допомогу дітям для їх подолання та працювання з ними.

Діти, які пережили травматичні досвіди, проявляють різні поведінкові реакції в залежності від віку.

Діти дошкільного віку (до 6 років):

- Часто проявляють фізичні симптоми, такі як розпливчасті реакції та соматичні прояви.

- Можуть відчувати себе провинними за травматичну подію, що може призвести до "магічного мислення" (наприклад, думка, що вони могли б запобігти події).

- Проявляють емоційні реакції, такі як проблеми зі сном та нічні кошмари.

Діти (7-11 років):

- Після травми можуть стати більш тривожними, боятися і соромитися.

- Розвивають регресивну поведінку, таку як енурез, смоктання пальця, тримання іграшок поруч.

- Можуть виникати фізичні симптоми, такі як болі в животі та головні болі.

- Можуть мати проблеми з навчанням та шкільною поведінкою, такі як нездатність зосередитися та агресивна поведінка.

Підлітки (12 років і старші):

- Зазвичай стримують свої почуття, можуть страждати від депресивних станів.

- Намагаються виглядати, що "все нормально" та вдають, що не відчувають страху.

- Можуть проводити менше часу зі сім'єю та більше часу з іншими людьми, спрямовуючи свої страхи через активність.

- Існує ризик включення в різні угруповання, включаючи воєнізовані групи.

У роботі з дітьми важливо розуміти їхні потреби та особливості, планувати роботу разом з батьками та найближчим оточенням. Спільно з батьками, можливо створити ресурсне середовище, яке сприятиме адаптації дітей до нових умов та допоможе їм подолати травму.

Отже, внутрішньо переміщені особи можуть відчувати себе ізольованими від громади в яку вони переїхали, що може ускладнити побудову нових стосунків та пошук роботи на місці переселення. Багатьом з них важко або навіть неможливо влаштуватися на новому місці відповідно до звичних умов життя та соціального статусу, і вони часто змушені змінювати життєві орієнтири та набувати нові професійні та соціальні навички.

1.3. Загальна характеристика діяльності громадських організацій в Україні на сучасному етапі

Історія та розвиток громадських організацій в Україні є багатогранною та важливою частиною соціального та політичного життя країни. На початку 20 століття українські громадські організації виникали з метою підтримки української культури, освіти та національної ідентичності. На той час було створено численні громадські організації, які працювали над підвищенням свідомості і освіти серед українського населення. Після Першої світової війни та в рамках Першої Української республіки, в Україні виникло численне громадське об'єднання, яке сприяло розвитку громадянського суспільства. У 1922 році було створено Український народний союз "Просвіта", який сприяв освіті та культурному розвитку. Під час радянського періоду громадські організації були обмежені та контрольовані державою. Проте, існували підпільні громадські організації, які діяли на користь різних соціальних та політичних цілей, включаючи права людини та національну незалежність.

З отриманням незалежності в 1991 році, громадські організації стали ключовими агентами соціальних змін та реформ в Україні. У 1990-2000-х роках в країні з'явилося безліч громадських організацій, які активно працювали у різних сферах, включаючи права людини, освіту, охорону навколишнього середовища, громадське здоров'я та багато інших напрямків.

Громадські організації відіграли важливу роль під час Майдану та Революції Гідності в 2013-2014 роках. Вони об'єдналися в боротьбі за демократичні цінності, права людини та політичну реформу. Україна продовжує розвивати громадянське суспільство, де громадські організації грають ключову роль у підтримці громадянської участі, прав людини та вирішенні соціальних проблем. Багато громадських організацій в Україні співпрацюють з міжнародними партнерами та організаціями для обміну досвідом та отримання фінансової підтримки для своїх проектів.

Тому зрозуміло, що створення громадських організацій і об'єднань в Україні було визначено кількома важливими факторами, включаючи історичні традиції, ідеологічні конфлікти в суспільстві, розвиток демократичних відносин і плюралізму, активну участь громадян у суспільно-політичному житті, підтримку культурно-духовних цінностей, захист навколишнього середовища, а також стрижень національного державотворення для незалежної та єдиної України. Найбільше значення діяльність громадських організацій має сьогодні в інтеграції суспільства та інституціоналізації громадських інтересів, сприяючи формуванню цінностей та розвитку сучасної України.

Громадські організації в Україні впливають на різні аспекти суспільного життя та діють у різних сферах, спрямованих на покращення соціально-економічного та політичного становища країни. Вони активно працюють на захист прав людини та громадянських свобод. Вони ведуть моніторинг порушень прав, надають юридичну допомогу та виступають на захист громадян перед органами влади. Багато таких організацій спеціалізуються на покращенні соціального забезпечення та допомозі вразливим групам населення. Це включає підтримку дітей, сімей, молоді, людей з інвалідністю та інших соціально

вразливих категорій. Екологічні громадські організації працюють над збереженням природи та боротьбою з екологічними проблемами. Вони проводять екологічні акції, сприяють впровадженню екологічних стандартів та відстоюють інтереси довкілля перед промисловими компаніями.

Громадські організації в сфері освіти та науки сприяють розвитку освітніх програм, наукових досліджень та підтримці освітніх ініціатив. Вони також працюють над підвищенням якості освіти та доступності для всіх громадян. Вони також підтримують розвиток соціальних підприємств, які комбінують господарську діяльність із вирішенням соціальних проблем. Це сприяє створенню робочих місць та підтримці соціальних ініціатив.

Громадські організації в сфері культури і мистецтв підтримують розвиток культурних та мистецьких ініціатив, сприяють збереженню культурної спадщини та впровадженню культурних проєктів. Деякі громадські організації ведуть моніторинг діяльності державних органів та борються з корупцією, сприяючи підвищенню прозорості та відповідальності влади. Вони сприяють розвитку громадянської освіти, активно включають молодь у громадську діяльність та навчають громадянській активності.

Слід відзначити, що сучасне наукове середовище пропонує різноманітні підходи до визначення сутності громадських організацій. Вітковська І.М. наводить систематизацію наявних підходів до визначення поняття "громадська організація" [7].

Пономаренко Е.В. вказує на можливість розділення всіх існуючих структур у суспільстві на три сектори. Перший сектор охоплює державні органи, які включають всі три галузі державної влади. Другий сектор представляє собою сукупність підприємств та інших організаційних структур, як державних, так і суспільних, які займаються виробничою діяльністю та наданням послуг. Головною метою їхньої діяльності є отримання прибутку, і вони складають економічну основу суспільства. Третій сектор включає широкий спектр різних організацій, які не підпадають під перші два сектори [49, с. 102—103].

Оскільки в українських нормативно-правових документах відсутнє визначення самого терміну "третій сектор", то науковці та практики часто асоціюють його сутність з такими поняттями, як "громадське об'єднання", "недержавні", "неурядові", "некомерційні" або "неприбуткові організації". Це відбувається через той факт, що в українській теоретичній та практичній діяльності під "третім сектором" розуміють сукупність об'єднань громадян, кожне з яких є добровільним, незалежним, неприбутковим та орієнтованим на суспільне благо об'єднанням.

За Шевченком М. і рядом інших авторів, "третій сектор" визначається як система сталих принципів, традицій та правових норм самоорганізації людей з метою регулювання суспільних відносин відповідно до їхніх інтересів. Особливість цієї системи полягає в здатності незалежних від державних та комерційних структур об'єднань громадян захищати свої інтереси, як перед один одним, так і перед державою та бізнесом [55, с. 11].

Вітковська І.М. робить висновок, що "третій сектор" не є простою додатковою складовою до державного та комерційного секторів, а становить неодмінний атрибут сучасних демократичних країн для регулювання соціальних відносин. Громадські організації, спрямовані на досягнення соціально значущих цінностей для суспільства, спільнот, соціальних груп та індивідів, формують основу громадянського суспільства. Зауважується, що громадські організації мають широкий синонімічний ряд, і вони можуть бути визначені як "неурядові організації", "недержавні організації", "організації третього сектору", "інститути громадянського суспільства", "громадські рухи" та інші [7].

Неурядові організації відрізняються тим, що вони не переслідують отримання прибутку та розподіл його між своїми членами, а замість цього спрямовані на вирішення суспільних потреб та досягнення гуманітарних цілей. Вони діють незалежно від уряду країни, але в рамках її законодавчо-нормативного поля. Важливими характеристиками неурядових організацій є спільність інтересів, добровільність участі, незалежність, самостійність у

прийнятті рішень, некомерційний характер, орієнтація на досягнення суспільно важливих завдань та наявність організаційної структури управління.

Незважаючи на це, роль громадських організацій в суспільстві надзвичайно важлива і різноманітна. Громадські організації виступають як посередники між громадянами та державою, забезпечуючи ефективні механізми взаємодії та впливу на формування політики. Вони виступають агентами громадянського суспільства, допомагаючи громадянам виразити свої потреби та інтереси, а також сприяють створенню простору для громадської участі у прийнятті рішень.

Громадські організації відіграють ключову роль у захисті прав людини та громадянських свобод, проводячи моніторинг порушень прав та виступаючи на їх захист. Вони також активно працюють у сфері соціальної допомоги та підтримки вразливих груп населення, сприяючи зменшенню соціальних нерівностей. Вони розвивають освітні та культурні ініціативи, сприяючи збереженню культурної спадщини та створюючи можливості для творчості та самореалізації громадян. Вони також сприяють розвитку екологічної свідомості та боротьбі з екологічними проблемами. Однією з важливих ролей громадських організацій є сприяння соціальному підприємництву та створенню інноваційних рішень у господарстві. Вони активно працюють над підвищенням якості життя та добробуту громадян.

Громадські організації також відіграють роль у політичному житті суспільства, адже вони можуть виступати як голоси громадян в політичних процесах та сприяти розвитку демократії. Таким чином, роль громадських організацій в суспільстві є невід'ємною частиною створення стійкого та справедливого суспільства, де права та інтереси громадян забезпечені та захищені.

Майданик О. та Руденко Н. [37] пропонують ряд критеріїв для класифікації громадських об'єднань, які були виокремлені на основі аналізу теоретичних розробок дослідників щодо особливостей діяльності таких структур:

- за суб'єктами діяльності:
 - Молодіжні організації.
 - Дитячі організації.
 - Жіночі організації.
 - Об'єднання ветеранів.
 - Союзи роботодавців.
 - Об'єднання підприємців та інші.
- за організаційно-правовою формою:
 - Суспільні рухи.
 - Союзи.
 - Благодійні фонди та установи.
 - Асоціації тощо.
- за рівнем політизованості або за місцем у політичній системі:
 - Політичні партії.
 - Суспільно-політичні організації.
 - Громадські організації.
- за рівнем комерціалізації:
 - Некомерційні неприбуткові організації.
 - Благодійні фонди.
- за місцем у ієрархічній структурі:
 - Місцеві, регіональні або загальнодержавні організації.
 - Первинні організації або їх об'єднані.
 - Асоціації.
- за напрямками діяльності, сферами інтересів:
 - Професійні організації.
 - Демографічні організації.
 - Творчі організації.
 - Спортивні організації.
 - Культурно-просвітницькі організації.
 - Науково-технічні організації тощо.

- за рівнем стабільності:
 - Постійно діючі організації.
 - Тимчасові організації.
- за завданнями:
 - Політичні організації.
 - Професійні організації.
 - Наукові організації.
 - Творчі організації та інші.
- за типом членства:
 - Лише індивідуальне членство (партії, профспілки).
 - Лише колективне членство (наприклад, асоціації міст).
 - Змішане членство (наукові товариства).
 - Без членства (суспільні рухи).
- за суспільною роллю:
 - Організації, орієнтовані на справи всього суспільства.
 - Організації, які дбають переважно про потреби та інтереси своїх членів.

Н. Котенко та С. Карпенко [32] пропонують за основу класифікації неурядових організацій використовувати характеристики, які представлені на рис. 1.1.

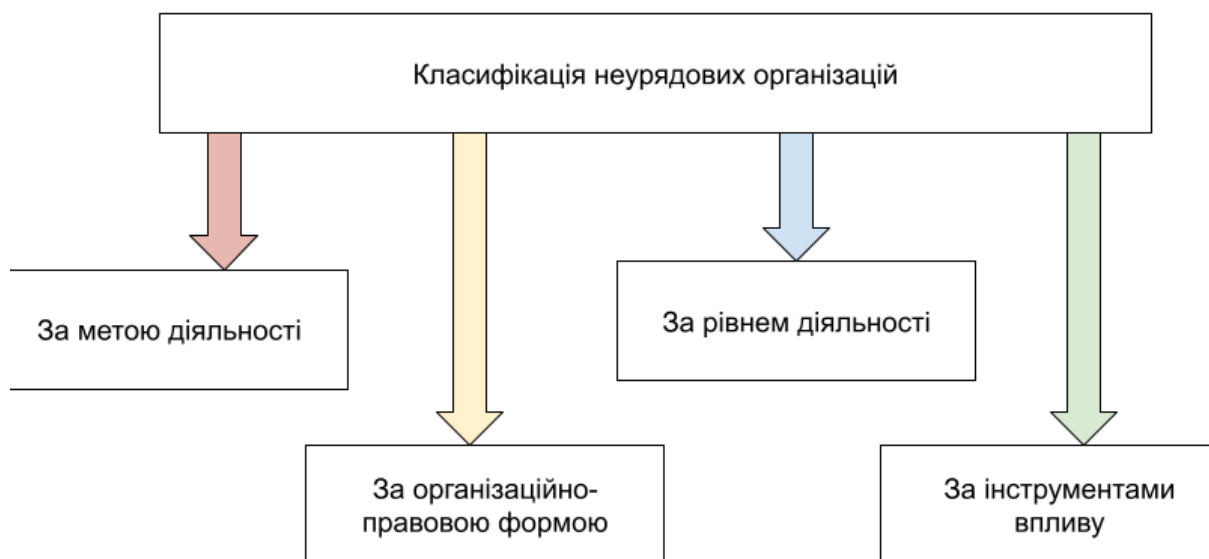

Рис 1.1 Ознаки класифікації неурядових організацій

Вищезазначені автори визначають, що Світовий банк класифікує неурядові організації за інструментами впливу на наступні види:

- пропагандистські – ці організації виступають у ролі захисників або просуванців конкретних справ. Вони сприяють підвищенню рівня обізнаності громадян чи влади шляхом політичного лобіювання, організації протестів, мітингів та впливу на ЗМІ.

- операційні – ці організації активно залучаються до розробки та реалізації проектів, пов'язаних з розвитком. Вони стимулюють надання різних послуг або спільну участь у різноманітних ініціативах [27].

Відповідно до національного законодавства, неурядові організації можуть бути створені у різних організаційно-правових формах, таких як асоціації, добровільні товариства, спілки, фонди, громадські організації, некомерційні організації, товариства і трасти.

Інші дослідники також пропонують поділ громадських організацій на різні види, враховуючи їхню структурну організацію.

Масові громадські організації – організації представляють собою добровільні об'єднання громадян, офіційно оформлені та зареєстровані, і мають на меті задоволення та захист інтересів своїх членів. Вони діють на основі статуту, принципів самоврядування та законності. Масові громадські організації можуть включати в себе профспілки, кооперативи, молодіжні, жіночі, творчі, добровільні товариства, релігійні та інші організації. Ці об'єднання спрямовані на досягнення довгострокових цілей та виконують свою діяльність на підставі зареєстрованого статуту, затвердженого державними органами.

Громадські самодіяльні органи – організації, які складаються з громадян і діють без офіційної реєстрації або організаційної форми. Громадські самодіяльні органи можуть бути тимчасовими або постійними об'єднаннями, що формуються для вирішення конкретних завдань або відстоювання певних інтересів. Вони можуть включати в себе громадські ініціативи, громадські комітети та інші форми громадської активності.

Громадські рухи – організації є широкими соціальними рухами або об'єднаннями, які об'єднують громадян навколо певної ідеї, цілі або проблеми. Громадські рухи можуть виникати як відповідь на актуальні суспільні події і зазвичай не мають офіційної структури або реєстрації. Вони спрямовані на досягнення конкретних змін у суспільстві та можуть об'єднувати різні верстви населення для спільних дій та об'єктивів.

Важливо відзначити, що події від 2014 року значно змінили спрямування та акценти діяльності громадських організацій в Україні. Ці зміни підтверджуються результатами комплексного дослідження з назвою "НДО у зовнішньому середовищі: організаційні проблеми та можливості розвитку," яке було проведене на замовлення Форуму Недержавних Організацій України в період з грудня 2017 року по лютого 2018 року. Згідно з результатами цього дослідження, протягом 2017-2018 років спостерігалася збільшена активність громадських організацій у наступних напрямках: надання юридичних, психологічних та консультаційних послуг, захист прав та правозахисна діяльність, допомога внутрішньо переміщеним особам у вирішенні їхніх проблем. Ці напрямки стали активнішими для 54% громадських організацій.

Також значно зросла активність організацій, які спрямовані на підтримку місцевих громад та об'єднань (64%) і молоді та підлітків (57%). До того ж, понад половина громадських організацій виявили інтерес до співпраці з представниками органів державної та місцевої влади (51%). На жаль, лише обмежена кількість організацій зосереджена на допомозі соціально вразливим групам населення, які включають людей похилого віку, осіб з обмеженими можливостями, мігрантів, та тих, хто повернувся з місць позбавлення волі (від 26% до 13% відповідно до опитаних) [44].

Серед основних проблем, які вирішують громадські організації, виділяються такі напрямки:

- Проблеми наслідків конфлікту та побудови миру (48%).
- Проблеми створення ефективного та прозорого місцевого самоврядування (46%).

- Проблеми адаптації переселенців (42%).
- Проблеми місцевих громад (28%).
- Проблеми соціального захисту (26%).
- Проблеми домашнього насильства та гендерної нерівності (25%).
- Інші соціально важливі напрямки [44].

Ці зміни свідчать про те, як громадські організації реагують на актуальні виклики та потреби суспільства, змінюючи свої пріоритети та фокуси діяльності на користь громадян та загального добробуту.

Висновки до першого розділу

У першому розділі магістерської роботи було розглянуто теоретичні засади процесу надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам, а також основи діяльності громадських організацій. Вивчення літературних джерел та досліджень дозволило визначити сутність соціальної допомоги, її види, було розглянуто види та напрями діяльності громадських організацій.

З'ясовано, що соціальна допомога для внутрішньо переміщених осіб представляє собою систему підтримки та захисту, надану урядами та громадськими організаціями, з метою полегшення складних життєвих обставин і забезпечення базових потреб цієї вразливої категорії населення. Вона включає в себе різні види допомоги, які орієнтовані на вирішення питань, пов'язаних з житлом, працевлаштуванням, освітою, медичною допомогою та іншими аспектами соціального благополуччя. Зважаючи на різноманіття потреб внутрішньо переміщених осіб та складність ситуацій, існує потреба в комплексному підході до надання соціальної допомоги, який враховував би їхні індивідуальні потреби та сприяв би їхній соціальній інтеграції та відновленню.

Соціально-психологічна характеристика внутрішньо переміщених осіб відображає складність їхньої життєвої ситуації. Вони стикаються зі стресом,

травмами та втратами, адаптацією до нових умов і соціальною ізоляцією. Психологічна підтримка, соціальна реабілітація та доступ до ресурсів є важливими для їхнього успішного відновлення та адаптації. Враховуючи їхні унікальні потреби, суспільство та уряди повинні забезпечувати підтримку для внутрішньо переміщених осіб, допомагаючи їм подолати психологічні виклики та відновити стабільність у своєму житті.

Громадські організації відіграють надзвичайно важливу роль в суспільстві, багатоаспектну та різноманітну. Вони діють як посередники між громадянами та державою, сприяючи взаємодії та впливу на політику та соціальні процеси. Громадські організації є агентами громадянського суспільства, що допомагають громадянам виразити свої потреби та інтереси, а також сприяють розвитку громадської участі в управлінні справами суспільства.

У середині різних сфер діяльності громадських організацій, можна виділити декілька ключових ролей: захисники прав людини та громадянських свобод, борючись з порушеннями та виступаючи на їх захист; активно працюють у соціальній сфері, сприяючи зменшенню соціальних нерівностей та підтримці вразливих груп; сприяють розвитку освіти, культури, екології, соціального підприємництва та політичного життя суспільства тощо.

Основною метою громадських організацій є створення стійкого та справедливого суспільства, де права та інтереси громадян забезпечені та захищені, а громадяни активно беруть участь у прийнятті рішень та управлінні справами країни. Таким чином, громадські організації відіграють важливу роль у формуванні сучасного громадянського суспільства та сприяють покращенню якості життя громадян.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО РОЛІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВПО

2.1. Практичний досвід надання соціальної допомоги ВПО громадянськими організаціями

На початок квітня 2022 року за даними Міжнародної організації з міграції, кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні становила 7 138 715 осіб, що відповідає приблизно 16% загального населення країни. За порівнянням з попереднім місяцем, їхнє число зросло на 660 992 осіб. Важливо враховувати, що ця кількість відображає динаміку внутрішнього переміщення, в той час як офіційно зареєстровано лише 2,8 мільйони ВПО. Для покриття потреб цієї великої категорії населення у соціальних виплатах протягом квітня було спрямовано понад 5,8 мільярдів гривень, про що повідомила колишній Міністр соціальної політики України М. Лазебна. [59].

Продовження війни створює передумови для подальшого збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО). З серед тих осіб, які можуть потрапити в цю категорію, існують різні перешкоди для їхнього переміщення, які визначаються наступним чином:

- 16% вказали, що виїжджати для них є небезпечним;
- 6% відмовляються від переміщення через бажання не залишати своїх членів сім'ї на самоті;
- 3% не мають визначеного напрямку для подорожі, оскільки не знають, куди вони мають поїхати;
- 1% не можуть виїхати через проблеми зі здоров'ям чи інвалідністю.

На відгуки стосовно такого соціального явища, як внутрішнє переміщення в країні, виникли волонтерські ініціативи, які посилили свою активність, а також збільшили свою роботу соціальні та інфраструктурні служби. Важливо відзначити, що протягом років військового конфлікту в

Україні сформувалось інституційне середовище для забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО), з урахуванням основних принципів ООН щодо переміщення осіб усередині країни [26]. З метою вирішення питань щодо їх соціальної інтеграції в Україні було прийнято ряд нормативно-правових документів, спрямованих на соціальну адаптацію та реінтеграцію, працевлаштування, відновлення соціальних виплат і пенсій; спрощено процедуру отримання статусу зареєстрованого безробітного; підвищено мобільність на ринку праці та стимульовано роботодавців щодо працевлаштування ВПО; забезпечено гарантії соціального захисту тощо. Тим часом, деякі аспекти їхнього соціального захисту залишаються несумісними, що вимагає подальших зусиль у розробці заходів з їх соціальної адаптації та інтеграції.

У роботі з мігрантами загалом та взаємодії з вимушеними переселенцями зокрема, виділяють три основні сфери життя людини, які визначають процес адаптації та пристосування переселенців [31, с. 24].

1. Природно-антропологічна сфера – ця сфера передбачає механізм територіальної реабілітації та соціальної адаптації на новому місці. Оскільки ця сфера пов'язана з домівкою, природою та системою побутового обслуговування, переселенцям потрібна допомога у формуванні нової ідентичності на новому місці.

2. Агентно-професійна сфера – метою цієї сфери є забезпечення професійної адаптації через отримання роботи, розвиток конкурентоспроможних навичок та представлення їх на ринку праці, збереження трудової практики за спеціальністю. У цьому контексті соціальний працівник активно взаємодіє з службами зайнятості, що відповідають за трудову адаптацію переселенців.

3. Духовно-культурна сфера – ця сфера сприяє збереженню духовних цінностей та гідності. Основним завданням соціальних працівників є допомога у відновленні та задоволенні духовних та соціокультурних потреб переселенців.

Взаємодія цих трьох сфер сприяє зміцненню та активізації адаптаційного потенціалу особистості, запобігає негативним впливам на неї, а також забезпечує захист та охорону їх прав.

У соціальній роботі з вимушеними мігрантами можна умовно визначити два основних види:

1. Практична соціальна робота – цей вид роботи передбачає взаємодію із конкретною людиною чи групою, які потребують соціальної допомоги. Практична соціальна робота охоплює такі напрями, як соціальна, соціально-психологічна, соціально-педагогічна, соціально-правова, медико-соціальна, фінансова, соціально- економічна, матеріальна, соціально-інформаційна та соціально- трудова [45, с. 12].

2. Організаційна робота – цей вид роботи включає в себе організацію діяльності соціальної служби та розробку конкретних програм. В.Г. Панок визначає декілька напрямків роботи з вимушеними переселенцями, які охоплюють соціальний, соціально- інформаційний, соціально-психологічний, соціально- педагогічний, соціально-правовий, медико-соціальний, фінансовий, соціально- економічний, матеріальний та соціально-трудоий напрями [47, с. 276].

У рамках соціального напрямку роботи здійснюється проведення соціальних консультацій, соціальна реабілітація в стаціонарних і нестаціонарних умовах, соціальна діагностика, допомога в отриманні пенсій і допомог, організація груп самопомоги і взаємодопомоги, виявлення осіб з девіантною поведінкою, профілактика бездомності та інші заходи.

Соціально-інформаційний напрямок включає інформування мігрантів про діяльність соціальних служб, збір і систематизацію інформації про вимушених мігрантів для організації оптимальної соціальної роботи.

Соціально-психологічний напрямок передбачає психологічне консультування, корекцію та допомогу в соціальній адаптації, а також діагностику розвитку дітей і підлітків з родин переселенців.

Соціально-педагогічний напрям включає проведення консультацій з питань родини та виховання дітей, роботу з дітьми та підлітками, надання спеціалізованої соціально-педагогічної допомоги та інші заходи.

Спільна діяльність усіх цих напрямів сприяє зміцненню адаптаційного потенціалу особистості, уникненню негативних впливів і забезпеченню захисту та охорони прав внутрішніх мігрантів.

І. Д. Зверева та ряд інших науковців, зосереджуючись на соціально-педагогічній роботі з переселенцями, визначають дві основні групи проблем, які потребують термінового вирішення [24]:

– Об'єктивні проблеми – група проблем пов'язана з забезпеченням правової нормативної бази, фінансуванням, матеріальним забезпеченням та забезпеченням життєдіяльності переселенців. Також до неї відноситься підготовка кваліфікованого персоналу соціальних працівників.

– Суб'єктивні проблеми – цю групу проблем характеризує підтримка правової гідності людини, допомога у "відновленні" функцій у новому мікросоціумі для успішної самореалізації. Також важливо створювати умови для формування соціальних якостей у особистості та надавати соціально-психологічну підтримку.

Зокрема, значущим є розвиток у вимушених переселенців навичок самостійного вирішення проблем та подолання труднощів [24, с. 186].

Громадські організації активно сприяють громадській активності та участі громадян у прийнятті рішень на різних рівнях, включаючи локальний та національний рівні, виконують важливу роль у лобіюванні і адвокації: представляють інтереси громадян перед владою, виступають за вдосконалення законодавства та політик, які стосуються різних аспектів суспільства. Громадські організації розробляють та реалізують соціальні проекти та програми для вирішення конкретних проблем. Це може включати надання соціальних послуг, освітні ініціативи, підтримку у вразливих груп населення та інше, сприяють формуванню та розвитку громадянського суспільства в Україні, допомагають зміцнювати громадянські цінності, підтримувати громадянську

культуру та активність. Багато громадських організацій зосереджуються на захисті прав та свобод громадян, проводять правозахисну діяльність, виступають проти порушень прав людини та надають юридичну допомогу.

Деякі ГО активно займаються екологічною та соціальною відповідальністю. Вони можуть проводити екологічні кампанії, сприяти впровадженню сталого розвитку та підтримувати соціально відповідальні бізнес-практики. Громадські організації співпрацюють на міжнародному рівні. Вони можуть отримувати гранти та підтримку від міжнародних фондів, співпрацювати з іноземними партнерами та участь у міжнародних проектах. Більшість ГО залежать від фінансування через гранти, благодійні внески та пожертвування. Це робить їх незалежними від державного бюджету та дозволяє зосередитися на розв'язанні конкретних соціальних проблем.

Соціальні проекти та послуги, реалізовані громадськими організаціями в Україні, становлять важливий компонент суспільного розвитку та покращення якості життя громадян. Ці ініціативи спрямовані на розв'язання різноманітних соціальних проблем і відіграють ключову роль у формуванні громадянського суспільства.

ГО активно займаються розробкою та впровадженням соціальних проектів, спрямованих на різні сфери суспільного життя:

- співпраця з навчальними закладами для впровадження новітніх методик та технологій у навчальний процес.
- організація навчальних заходів, тренінгів та семінарів для учнів та педагогів.
- надання психологічної підтримки та консультування для осіб, які пережили травматичні події.
- реалізація проектів зі вдосконалення соціальної адаптації вразливих груп населення.
- організація безкоштовних медичних консультацій та обстежень для потребуючих.

- забезпечення ліками та медичними засобами для осіб, які не можуть собі це дозволити.
- реалізація проектів з працевлаштування важкодоступних категорій населення.
- проведення заходів, спрямованих на формування толерантного та інклюзивного суспільства.

ГО також надають різноманітні соціальні послуги, охоплюючи різні сфери життя громадян:

- надання індивідуальних консультацій та групових сесій для осіб, які потребують психологічної допомоги.
- послуги юристів та соціальних працівників щодо захисту прав та інтересів громадян.
- забезпечення доступу до медичних послуг та допомоги у вирішенні медичних питань.
- формування програм підтримки для малозабезпечених сімей, включаючи матеріальну допомогу та надання робочих можливостей.
- організація безкоштовних курсів, лекцій та культурних подій для всіх верств населення.

Ці соціальні проекти та послуги допомагають внутрішньо переміщеним особам вирішувати конкретні проблеми, сприяють соціальній інтеграції та підвищенню якості життя в українському суспільстві.

Значущою є співпраця Уповноваженого Верховної Ради України з міжнародними та громадськими організаціями. «Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини» [30]. Представник Уповноваженого з питань дотримання прав внутрішньо переміщених осіб – особа, яка інформує світову спільноту на високому представницькому рівні про розмір збитків, збитків та обмежень, яких зазнали громадяни України внаслідок військової агресії Російської Федерації.

Секретаріат Уповноваженого з прав людини спільно з Радою у справах біженців, проектом Ради Європи "Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні", "Прифронтовою інспекцією" та громадською організацією "Фундація 101" проводять моніторинг з метою вивчення потреб внутрішньо переміщених осіб. На міжнародних зустрічах представники обговорюють ситуацію з правами людини в країні та проблеми, що стоять перед Україною. Сторони домовляються про надання гуманітарної допомоги Україні, розробляється та впроваджується навчання. На тренінгах учасники знайомляться з міжнародними стандартами прав людини, дізнаються про шляхи подолання гендерної нерівності та дискримінації.

В Україні громадянами створена велика кількість інститутів громадянського суспільства (громадські організації, благодійні організації, профспілки і організації роботодавців, друковані засоби масової інформації тощо). Через фіксацію зростання чи зменшення кількості утворених і легалізованих об'єднань громадян, інших громадських формувань можна оцінити стан формування громадянського суспільства в Україні.

Органами юстиції в Україні легалізовано/зареєстровано близько 50 тис. громадських формувань. Із загальної кількості легалізованих/зареєстрованих в Україні громадських формувань 66% становлять місцеві, всеукраїнські та міжнародні громадські організації, 0,3 % політичні партії, 31 % місцеві, всеукраїнські, та міжнародні благодійні організації. Нижче розглянемо конкретні громадські організації.

Громадська організація "Об'єднання переселенців "Спільна справа" виникла в травні 2015 року, заснована групою переселенців з Донецької, Луганської областей та АР Крим. Їхня ініціатива виходила далеко за межі потреби у самоорганізації та взаємній підтримці, охоплюючи відповідальність за допомогу землякам, які змушені були залишити свої звичні місця проживання та розпочати життя "з чистого аркуша". Організація, існуючи вже понад 4 роки, активно надає допомогу внутрішньо переміщеним особам з Луганської і Донецької областей та АР Крим, тісно співпрацює з

представниками влади, громадськими організаціями та розширює мережу вимушених переселенців по всій Україні через 11 відокремлених підрозділів у 9 областях.

З 2016 року, отримуючи бюджетне фінансування, організація регулярно збільшує обсяг фінансування та активно бере участь у заходах, спрямованих на поліпшення життя ВПО та сприяння позитивним змінам у суспільстві. Наразі вони зосереджують зусилля на виконанні стратегічного плану на 2019-2021 роки, зокрема у напрямках організаційного розвитку, зміцнення компетенцій у програмній сфері та поширенні власної мережі.

ГО "Спільна справа" активно долучається до формування дієвої моделі допомоги в задоволенні законних інтересів, прав і свобод ВПО та представників місцевих соціально-незахищених верств населення. Наразі основним завданням організації є пошук шляхів забезпечення житлових потреб ВПО, просування на державному рівні відповідних програм та здобуття фінансової підтримки для реалізації проектів, спрямованих на забезпечення переселенців житлом.

Організація активно діє в сферах організаційного розвитку, організаційної культури та лідерства, стратегічного та операційного планування, пошуку фінансування, управління комунікаціями. У технічному та операційному розвитку вони зосереджені на соціальній роботі, освіті та навчанні, розвитку громади, адвокації, правах людини, охоплюючи різні цільові групи від біженців до пенсіонерів та підприємців.

Громадська організація "Прихист" виникла в місті Нікополь на південному сході України у 2016 році та є некомерційною структурою. Основною метою організації є захист прав інвалідів та людей похилого віку, а також допомога особам, які знаходяться в складних життєвих обставинах. В додаток до надання соціальної допомоги, "Прихист" веде суспільні медіа, включаючи випуск текстових та відео новин [10].

Соціальна підтримка місцевого населення є одним із ключових напрямків діяльності "Прихисту". Організація в співпраці з іншими фондами надає

допомогу особам з інвалідністю та людям похилого віку, а також надає підтримку тим, хто постраждав внаслідок воєнних дій та конфліктів.

Організація також активно проводить благодійні акції та заходи для місцевих жителів, зокрема для дітей, що потребують особливої уваги. Вона забезпечує дітей необхідними матеріалами для занять та розвитку. Головна мета всіх заходів "Прихисту" полягає в поліпшенні якості життя місцевого населення та наданні допомоги людям, які опинилися в складних життєвих ситуаціях.

Організація встановлює плідну співпрацю з місцевими органами влади, бізнесом та іншими громадськими організаціями для досягнення спільної мети - покращення соціально-економічного становища місцевого населення та підвищення їхньої медіаграмотності. Одним із важливих аспектів діяльності організації є підтримка ветеранів війни та учасників АТО. "Прихист" надає їм необхідну допомогу та підтримку, сприяючи трудовій реабілітації та допомагаючи їм знаходити роботу чи відкривати власний бізнес.

ГО "Об'єднання Добровольців" [12] є українською неприбутковою організацією, спрямованою на захист інтересів добровольців, ветеранів, інвалідів АТО та бойових дій, а також сімей військових, які загинули на фронті. Вона є однією з найбільших ветеранських організацій в Україні, здійснюючи свою діяльність в різних регіонах, таких як Київська, Сумська, Тернопільська, Львівська, Рівненська, Харківська, Кіровоградська, також у містах Києві, Одесі, Львові та Харкові. Кожен з вказаних регіонів має свого керівника осередку.

Миколаївська, Закарпатська, Черкаська, Одеська та Сумська області, Організація включає молодіжний підрозділ – Цивільна Оборона, що об'єднує національно-патріотичних молодих людей від 15 до 21 року. Метою є захист інтересів членів організації на всіх рівнях, надання матеріальної підтримки та допомоги ветеранам, інвалідам та сім'ям військових, які загинули на фронті, юридичний супровід добровольців та військовослужбовців, соціальна та психологічна адаптація учасників бойових дій, доставка необхідних засобів у зону конфлікту, працевлаштування учасників та ветеранів АТО, сприяння

отриманню статусу учасника бойових дій та розвиток соціальних проєктів та волонтерських рухів.

Благодійний фонд "Stabilization Support Services" [4] канадської організації з реагування на надзвичайні ситуації. Він здійснює гуманітарну допомогу та захищає права внутрішньо переміщених осіб та ветеранів в усіх регіонах України, за винятком тимчасово окупованих територій. Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли розпочалося повномасштабне вторгнення Росії, фонд Стабілізаційні Суппорт Сервісез зосередив свою діяльність на гуманітарних проєктах у містах, що найбільше постраждали від війни.

Разом із місцевими волонтерами та координаторами, зусилля фонду спрямовані на зменшення впливу гуманітарної катастрофи на життя людей. Фонд адвокатує за права внутрішньо переміщених осіб, надає підтримку сфері соціального захисту населення для протидії викликам повномасштабного вторгнення, а також надає гуманітарну допомогу населенню, що постраждало від російської агресії.

Отже, в Україні існує ряд громадських організацій, які зосереджують свою діяльність на допомозі внутрішньо переміщеним особам – людям, які змушені були залишити свої місця проживання через конфлікт, війну чи інші складні обставини. Ці громадські організації впроваджують проєкти гуманітарної допомоги, забезпечують юридичну та соціальну підтримку, а також допомагають в реабілітації та адаптації внутрішньо переміщених осіб у нових умовах. Вони грають ключову роль у подоланні труднощів, з якими зіштовхнулися люди через втрату своїх звичних місць проживання.

2.2. Організація та аналіз результатів дослідження щодо ролі громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО

Дослідження ролі громадських організацій у наданні підтримки внутрішньо переміщеним особам є надзвичайно важливим з погляду розуміння та вирішення глибоких соціальних, економічних і політичних викликів, які виникають у зв'язку з цими активностями. Громадські організації відіграють важливу роль у наданні як соціальної так і гуманітарної допомоги, та забезпечення основних потреб внутрішньо переміщеним особам, таким як житло, харчування, медична допомога та освіта. Дослідження цих зусиль дозволяє визначити ефективність програм та ідентифікувати можливості для їх поліпшення. Важливо вивчити, як громадські організації сприяють соціальній адаптації ВПО, допомагаючи їм інтегруватися в нове оточення та знаходити нові можливості для самореалізації. Це особливо важливо в контексті довгострокового впливу на соціальну структуру.

Внутрішньо переміщені особи є однією з найбільш уразливих груп населення в Україні. Вони були змушені покинути свої домівки через війну, і нерідко стикаються з труднощами у забезпеченні своїх основних потреб. Громадські організації, у свою чергу, відіграють значну роль у наданні соціальної допомоги ВПО. Дослідження ролі громадських організацій у цій сфері діяльності є важливим з наступних причин:

1. Дослідження дозволить отримати уявлення про масштаби діяльності громадських організацій;
2. Дослідження дозволить оцінити ефективність діяльності громадських організацій;
3. Дослідження дозволить виявити проблеми, з якими стикаються ВПО та роль організацій у їх вирішенні.

Констатувальний експеримент здійснювався на базі центрів надання адміністративних послуг під час моніторингових візитів у громади, та охоплював ВПО таких громад в Одеській області, як: Затишанська,

Болградська, Знам'янська, Сергіївська. Також опитування проводилось безпосередньо серед соціальних працівників громадської організації “Десяте квітня”. Експериментальна робота здійснювалась автором дослідження.

Обрання респондентських груп обумовлене темою дослідження. Респонденти серед ВПО підбрані таким чином, щоб забезпечити порівняння результатів діяльності громадських організацій серед ВПО з різними характеристиками, такими як вік, стать, освіта, рівень доходу та місце проживання. У дослідженні взяли участь ВПО, які проживають у різних громадах Одеської області – це дозволило порівняти результати діяльності громадських організацій у різних куточках регіону. Опитування соціальних працівників ГО відбувалось з метою оцінки їх діяльності у наданні допомоги ВПО, та отримання інформації про потреби і виклики у сфері соціальної допомоги ВПО. Таке обрання груп респондентів дозволило отримати більш об'єктивні результати дослідження та зробити висновки про роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО.

Відповідно, визначено наступні завдання експериментального дослідження:

1) Опис масштабів діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО. Це завдання передбачає визначення кількості громадських організацій, що надають соціальну допомогу ВПО в Одеській області.

2) Оцінка ефективності діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО. Це завдання передбачає вивчення задоволеності ВПО послугами, які надаються громадськими організаціями.

3) Визначення проблем, з якими стикаються громадські організації у своїй діяльності. Це завдання передбачає вивчення труднощів, які виникають у громадських організацій у процесі надання соціальної допомоги ВПО.

4) Аналіз співпраці громадських організацій з іншими суб'єктами надання соціальної допомоги ВПО. Це завдання передбачає вивчення взаємодії

громадських організацій з державними органами, міжнародними організаціями та іншими організаціями, які займаються наданням соціальної допомоги ВПО.

5) Дослідження впливу діяльності громадських організацій на рівень життя ВПО. Це завдання передбачає вивчення того, як діяльність громадських організацій впливає на матеріальне становище, соціальний статус та психологічне здоров'я ВПО.

Для отримання об'єктивних результатів дослідження під час опитування ВПО використовувалась комбінація двох методів. Досліджуючи масштаби діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО передбачалось анкетування, а для дослідження думки ВПО про діяльність громадських організацій використовувалось інтерв'ю.

1. Першочерговий збір даних відбувався шляхом опитування респондентів за допомогою анкети, яку вони заповнювали самостійно. Дотримувалась вимога анонімності відповідей, що підвищувало їх достовірність.

2. Напівструктуроване інтерв'ю включало певний план, але змінювалось в залежності від відповідей респондента. Інтерв'ю проводилось заради отримання інформації, яку неможливо отримати за допомогою анкетування, про думки, настрої та досвід респондента.

Вибір методів анкетування та інтерв'ю залежав від конкретних цілей дослідження та доступних ресурсів. Зазначені методи були обрані виходячи з того, що метою дослідження було отримання загальної картини діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО, та отримання глибоких і детальні даних про ставлення ВПО до громадських організацій.

Констатувальний експеримент включав у себе кілька етапів, які забезпечили послідовне та цілеспрямоване вирішення поставлених завдань. На кожному етапі були передбачені та реалізовані необхідні заходи для підготовки, проведення та аналізу експерименту.

Основними етапами дослідно-експериментальної роботи були:

1. Підготовчий етап — включав визначення мети та завдань дослідження, формування моніторингової групи, розробку методології дослідження, аналіз доступних джерел інформації та складання анкет і питань до інтерв'ю.

2. Збір даних — передбачав реалізацію анкетування та інтерв'ю через безпосередній контакт з респондентами щодо діяльності громадських організацій у покритті соціальних потреб ВПО.

3. Обробка даних — передбачала статистичний аналіз даних, представлення даних у вигляді діаграм та графіків, виявлення закономірностей та тенденцій, та формулювання висновків на основі аналізу даних.

Етап підготовки є важливим етапом дослідження, на якому визначається мета та завдання дослідження. Це зумовлює ефективність дослідження та спрямованість на досягнення конкретних цілей. Сформувалась робоча група та розробилась методологія дослідження, були проаналізовані доступні джерела інформації та приготовлені інструменти збору даних.

Відповідно з метою визначення ролі та оцінки діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО було сформовано дві анкети. Перше опитування призначалось для ВПО, які оселились в громадах Одеської області (Додаток А). Друге – для соціальних працівників ГО «Десяте Квітня» (Додаток Б). Після проведення опитування, для поглибленого розуміння ситуації, планувалось запросити представників ВПО на інтерв'ю (Додаток В). У розробці анкет та під час інтерв'ю було дотримано принцип анонімності відповідей та результатів анкетування, тому прізвища та імена не використовуються у представлених результатах.

Наступним кроком у підготовці до проведення опитування серед ВПО було формування мультифункціональної групи та домовленості з місцевими адміністраціями про моніторингові візити працівників ГО. До групи під час візитів мали входити консультант по роботі зі спільнотами (автор дослідження), юрист та психолог. Для проведення опитування серед соціальних працівників ГО були проведені окремі домовленості безпосередньо з керівництвом підрозділу організації.

Аналіз доступних джерел інформації щодо реалізації діяльності організацій у сфері покриття потреб ВПО дозволив ознайомитися з існуючими даними та дослідженнями з даної тематики, а також глибше зрозуміти поточний стан справ у досліджуваній сфері. Інформацію з відкритих джерел було використано для співставлення та оцінки об'єктивності отриманих результатів під час анкетування та інтерв'ю.

Етап збору даних є ключовим етапом дослідження, на якому збирається інформація, необхідна для досягнення цілей дослідження. Для цього були використані два методи, анкетування та інтерв'ю. Інформація, представлена в дослідженні відображає дані, зібрані автором дослідження у період з 1 листопада по 31 грудня 2023 року, шляхом проведення 70 опитувань та 20 інтерв'ю ключових респондентів у 4 громадах Одеської області, та структурному підрозділі соціальної роботи ГО «Десяте Квітня».

Під час збору та обробки даних, було проведено анкетування двох категорій респондентів, з метою виявлення ролі та ефективності ГО у наданні соціальної підтримки ВПО.

Кількість респондентів опитування серед ВПО становила 40 осіб (з них 10 осіб – ВПО Затишанської громади, 15 осіб – ВПО Болградської громади, 7 осіб – ВПО Знам'янської громади, 8 осіб – ВПО Сергіївської громади).

Рис. 2.1. Результати відповіді респондентів на запитання «Ваша громада:...»

Під час проведення анкетування першої категорії, найбільша кількість респондентів які брали участь в опитуванні стали особи віком від 35 до 50 років.

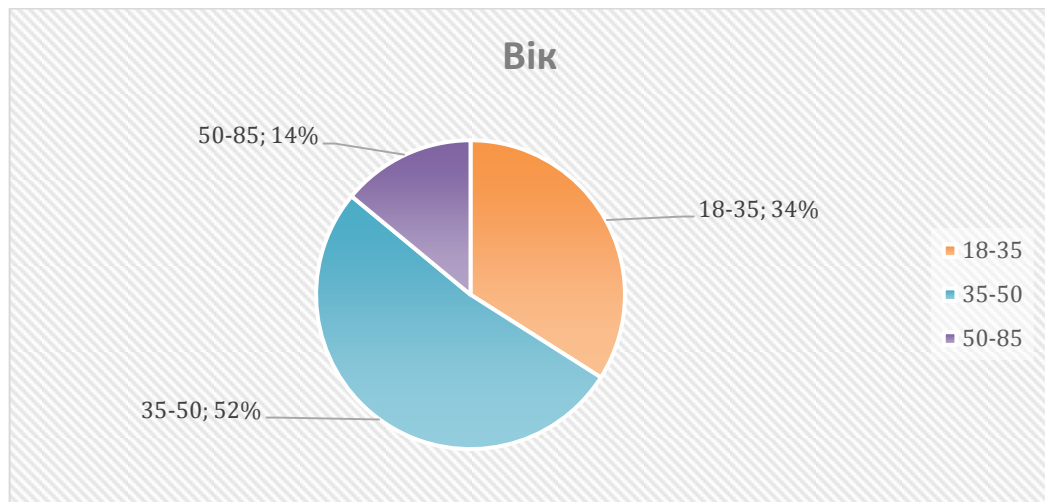

Рис. 2.2. Результати відповіді респондентів на запитання «Ваш вік:...»

За гендерним розподілом, більшість опитуваних серед ВПО становили жінки (68%). Іноді цей фактор пояснювався небажанням чоловіків (32%) брати участь в анкетуванні.

На думку автора дослідження, питання про наявність освіти було доцільним, оскільки вона впливає на розуміння людиною теми, що обговорюється. Люди з наявністю освіти зазвичай мають змогу надавати більш обґрунтовані відповіді, критично оцінювати питання якій їй ставлять під час анкетування та інтерв'ю. Звісно, вища освіта не завжди є гарантією більш ґрунтовних відповідей. Вона лише створює певні передумови для кращого розуміння та комунікації, але якість відповідей залежить від індивідуальних характеристик людини, її досвіду та особистих якостей. Під час першого туру анкетування виявилось, що більшість опитуваних ВПО мають загальну середню освіту, за якою слідує люди з неповною освітою. Загалом, це створює картину що більшість людей які були вимушені покинути своє місце проживання є освіченими та претендують на широкий спектр робочих місць.

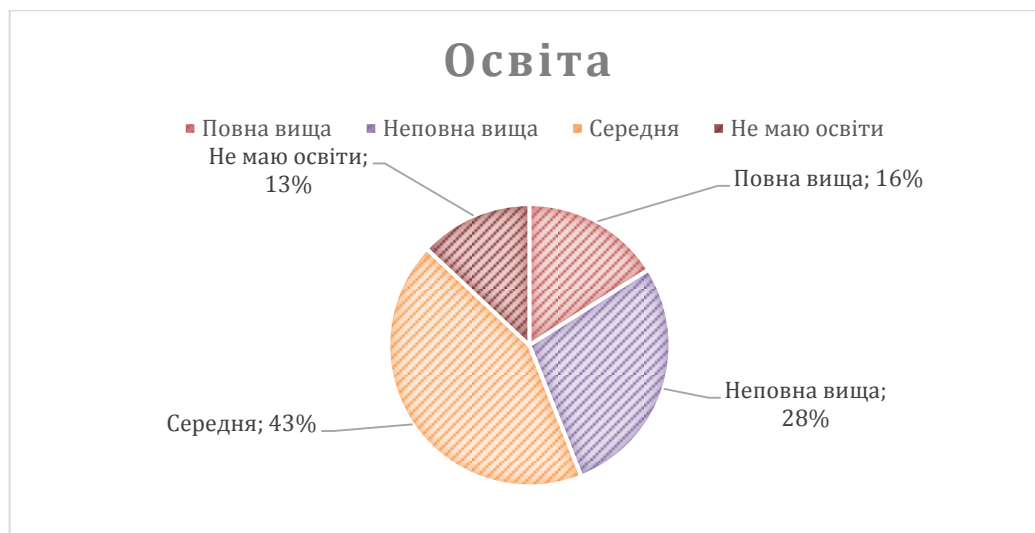

Рис. 2.3. Результати відповіді респондентів на запитання «Ваша освіта:...»

Дані діаграми про рівень доходу свідчать про те, що значна частина респондентів (78%) відчувають фінансові труднощі. Значною мірою це пояснюється відсутністю можливостей знайти роботу у сільській місцевості, в тому числі, з гідним рівнем заробітної плати. Соціальних виплат ВПО недостатньо щоб покрити основні потреби, не кажучи про те, що такі виплати збираються припинити для певних груп ВПО. Ця проблема стає особливо гострою для людей похилого віку та людей з низьким рівнем освіти. Також до цієї проблеми можна віднести високі ціни на товари та послуги. Результати опитування підкреслюють важливість вирішення проблем, пов'язаних з низьким рівнем життя та нерівністю в розподілі доходів. Необхідні комплексні заходи з боку урядових та громадських організацій, спрямовані на підвищення добробуту населення.

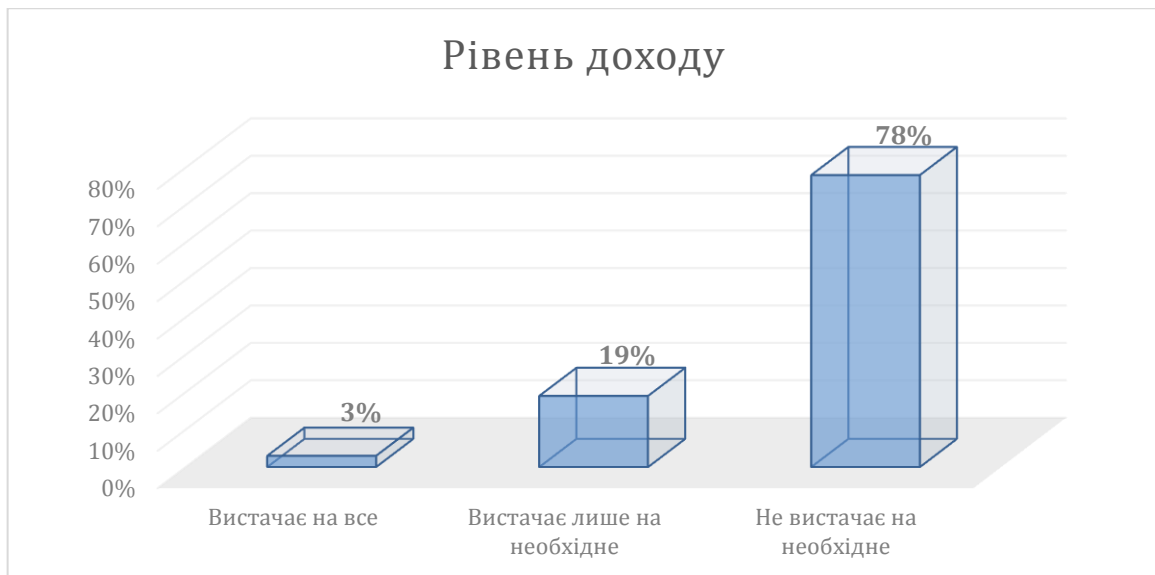

Рис. 2.4. Результати відповіді респондентів на запитання «Як ви оцінюєте Ваш рівень доходу:...»

Більшість респондентів (65%) задоволені своїм рівнем адаптації до життя у приймаючій громаді, хоча не виключають що ситуація могла бути краще. Проте 12% респондентів відчують значні труднощі, що потребує уваги з боку урядових та громадських організацій. Ці труднощі зазвичай пов'язані з фінансовою складовою, труднощами з встановленням нових соціальних зв'язків, відсутністю доступу до спеціалізованих послуг. Найкраще адаптувалися до життя у приймаючій громаді молоді люди, найбільше труднощів відчують люди похилого віку та люди з інвалідністю. Результати опитування підкреслюють важливість програм та заходів, спрямованих на допомогу людям, які адаптуються до життя у новому середовищі. Ці програми можуть включати пошук роботи, налагодження соціальних зв'язків та інтеграцію у приймаючу громаду, психологічну підтримку.

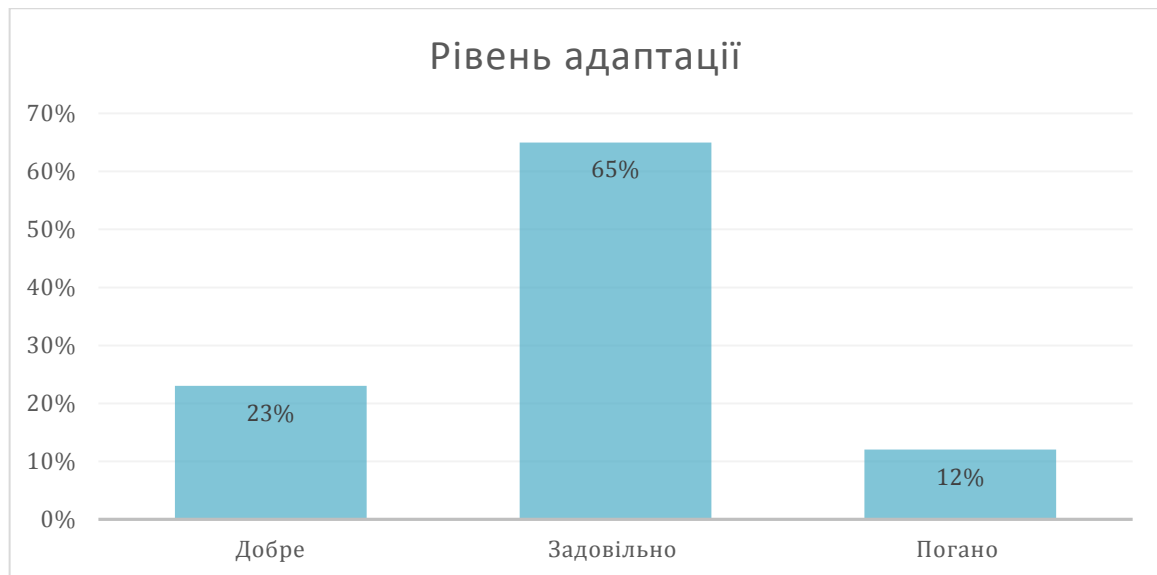

Рис. 2.5. Результати відповіді респондентів на запитання «Як Ви адаптувалися до життя у приймаючій громаді?»

Для покращення умов життя ВПО, підвищення рівня їх безпеки, психологічної підтримки та лобіювання їх інтересів у суспільстві, було поставлено питання з визначення безпекових проблем у місцях їх минулого проживання. Найгострішою безпековою проблемою у попередніх місцях проживання респондентів було руйнування майна через воєнні дії (78%). 59% респондентів стали свідками руйнуванням цивільної інфраструктури, 37% - мали досвід життя на замінованих територіях. Все зазначене, в свою чергу, ставало ризиком загибелі або поранення. Дані діаграми з безпекових проблем свідчать про те, що найгострішими проблемами є руйнування майна та цивільної інфраструктури, а також ризик загибелі або поранення. Результати опитування підкреслюють необхідність негайного вжиття заходів для захисту людей, які досі проживають на територіях з безпековими ризиками. Це включає розмінування територій, відновлення цивільної інфраструктури та надання допомоги постраждалим.

Рис. 2.6. Результати відповіді респондентів на запитання «Найгостріша безпекова проблема у місці де Ви жили?»

Дані діаграми про потреби свідчать про те, що найважливішими потребами респондентів є доступ до житла та працевлаштування, а також базові потреби, такі як їжа та одяг. Результати опитування підкреслюють необхідність надання комплексної допомоги ВПО. Ця допомога може включати:

- Надання житла або допомоги в його пошуку
- Сприяння працевлаштуванню та перекваліфікації
- Надання продовольчих наборів та одягу
- Соціальна адаптація та інтеграція

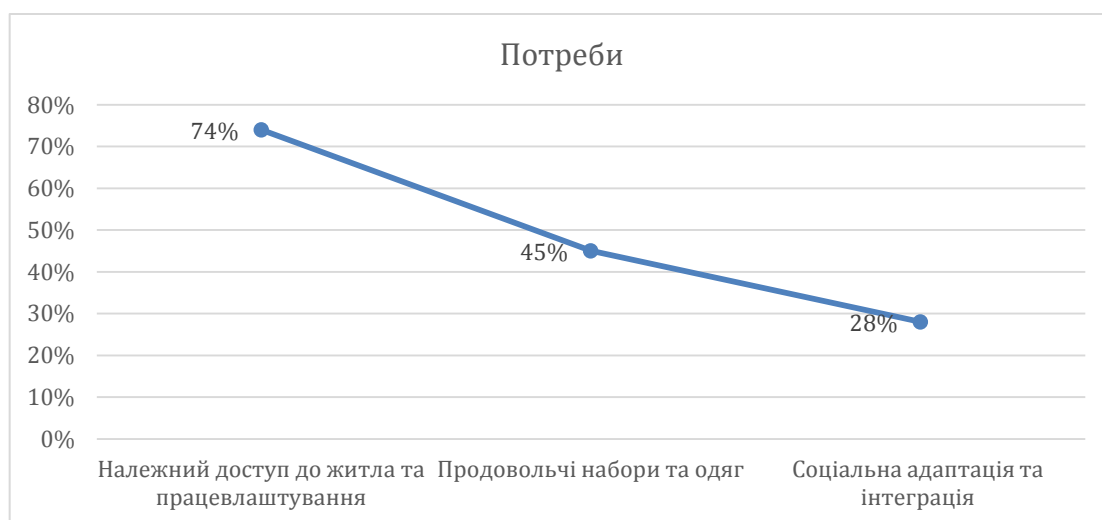

Рис. 2.7. Результати відповіді респондентів на запитання «Які потреби є для Вас найбільш важливими на цей час?»

Згідно з результатами опитування, державні органи є основним джерелом послуг для ВПО в Україні. Це пов'язано з тим, що держава має значні ресурси, які вона може мобілізувати для допомоги постраждалим від війни. Громадські організації, з іншого боку, відіграють важливу роль у наданні більш спеціалізованих послуг, таких як соціальна, психологічна та юридична допомога.

Рис. 2.8. Результати відповіді респондентів на запитання «До кого Ви звертаєтесь для отримання соціальної допомоги?»

Результати наступного питання підкреслюють важливу роль громадських організацій у наданні допомоги ВПО. Дані діаграми свідчать про те, що гуманітарна допомога, соціальна допомога – включає допомогу у працевлаштуванні, оформленні документів, отриманні соціальних виплат, догляд за людьми похилого віку та людьми з інвалідністю, підтримку сімей з дітьми - та психологічна допомога є найпоширенішими послугами, які надають громадські організації.

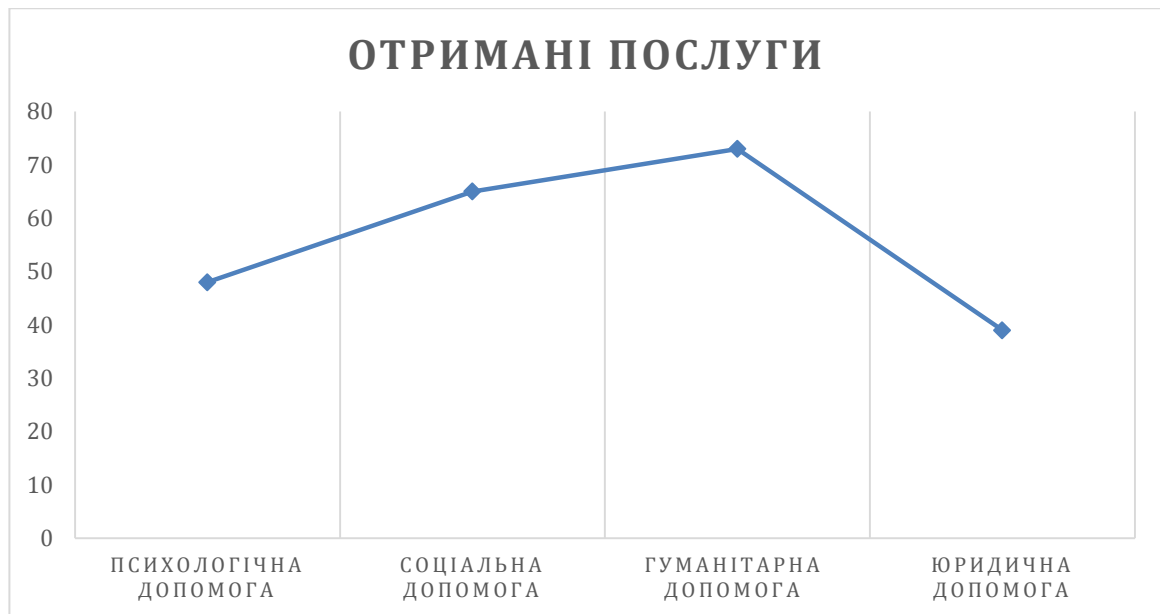

Рис. 2.9. Результати відповіді респондентів на запитання «За якими послугами Ви зазвичай звертаєтесь до громадських організацій?»

Більшість людей (52%) відчують труднощі з отриманням допомоги через нестачу інформації про доступні послуги, порядок їх отримання, контакти громадських організацій тощо. Це може бути пов'язано з низькою обізнаністю людей про діяльність ГО, відсутністю доступних каналів інформації, складністю навігації в системі допомоги. 43% респондентів стикаються з проблемою нестачі ресурсів у громадських організацій. Це може призводити до черг, обмежень у доступі до певних видів допомоги, зниження якості послуги. 31% респондентів відчують психологічні бар'єри та стигматизацію, які заважають їм звертатися за допомогою до ГО. Це може включати страх осуду, сором, невпевненість у собі, відчуття залежності, стереотипи щодо людей, які потребують допомоги. Результати опитування підкреслюють необхідність покращення інформування людей про діяльність громадських організацій, доступні послуги та порядок їх отримання. Найбільше від нестачі інформації, ресурсів та стигматизації страждають люди, які не мають доступу до інтернету, живуть у віддалених населених пунктах, мають низький рівень соціального статусу.

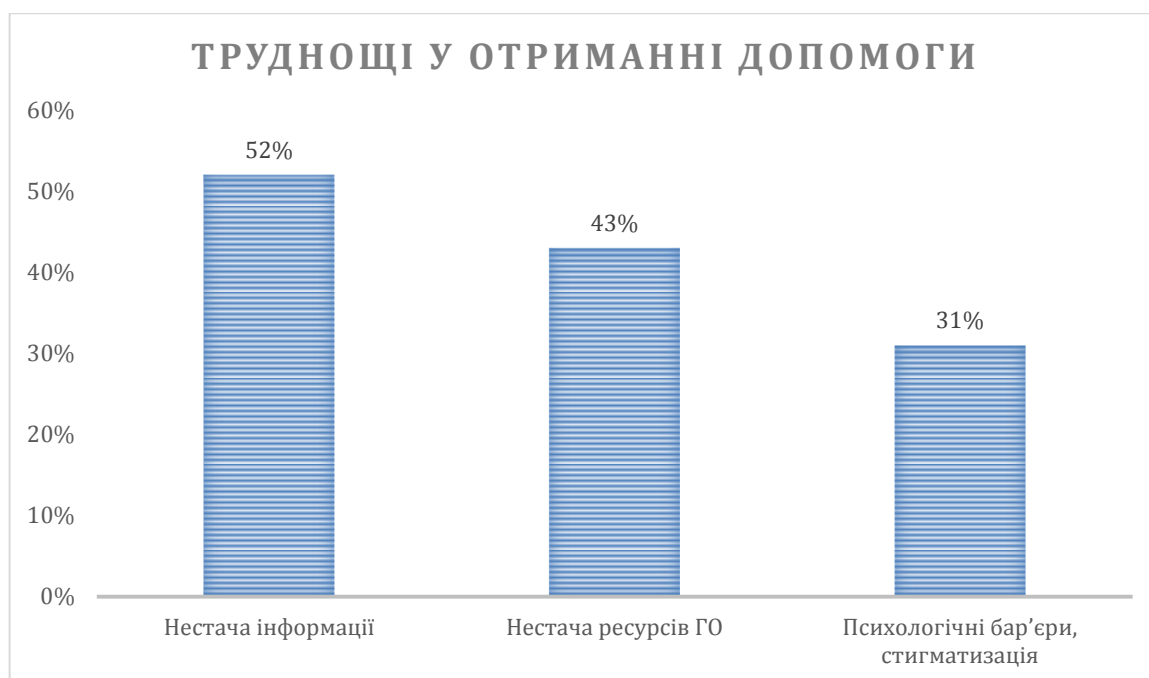

Рис. 2.10. Результати відповіді респондентів на запитання «Які труднощі Ви переживаєте у отриманні допомоги від ГО?»

Дані наступної діаграми свідчать про те, що переважна більшість людей (76%) задоволені отриманими послугами від ГО. Це говорить про те, що ГО надають якісні послуги, які відповідають потребам людей, є доступними та зручними. 20% респондентів частково задоволені отриманими послугами. Це може бути пов'язано з деякими недоліками у роботі ГО, такими як нестача інформації, черги, обмеження у доступі до певних видів допомоги. Також не виключені поодинокі випадки неякісного надання допомоги, нехтування потребами людей та грубого ставлення соціальних працівників до запитів ВПО.

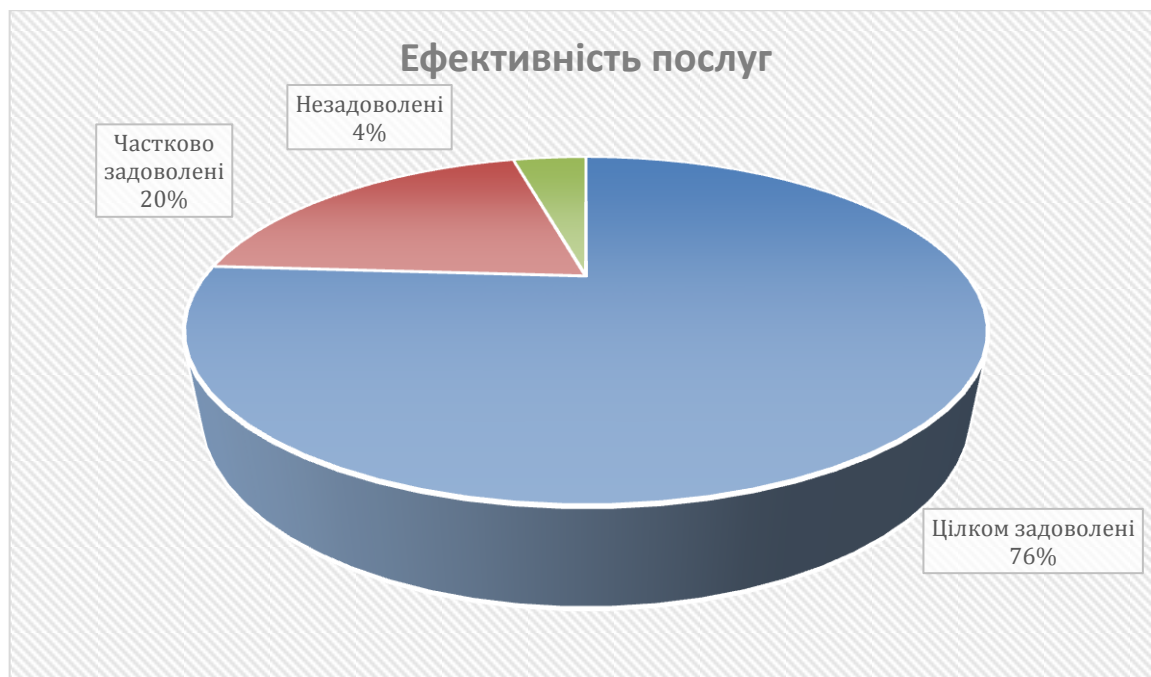

Рис. 2.11. Результати відповіді респондентів на запитання «Як Ви оцінюєте ефективність отриманих послуг від громадських організацій?»

Серед другої категорії респондентів, кількість учасників опитування якими були соціальні працівники ГО «Десяте Квітня», становила 10 осіб. За результатами опитування, ГО «Донбас СОС» є найвідомішою організацією серед соціальних працівників, яка надає підтримку ВПО в Одеській області. ГО «Право на захист» є другою за знанням організацією, що надає допомогу ВПО. Найбільше від нестачі інформації про ГО страждають люди, які нещодавно переїхали до Одеської області, або живуть у віддалених населених пунктах.

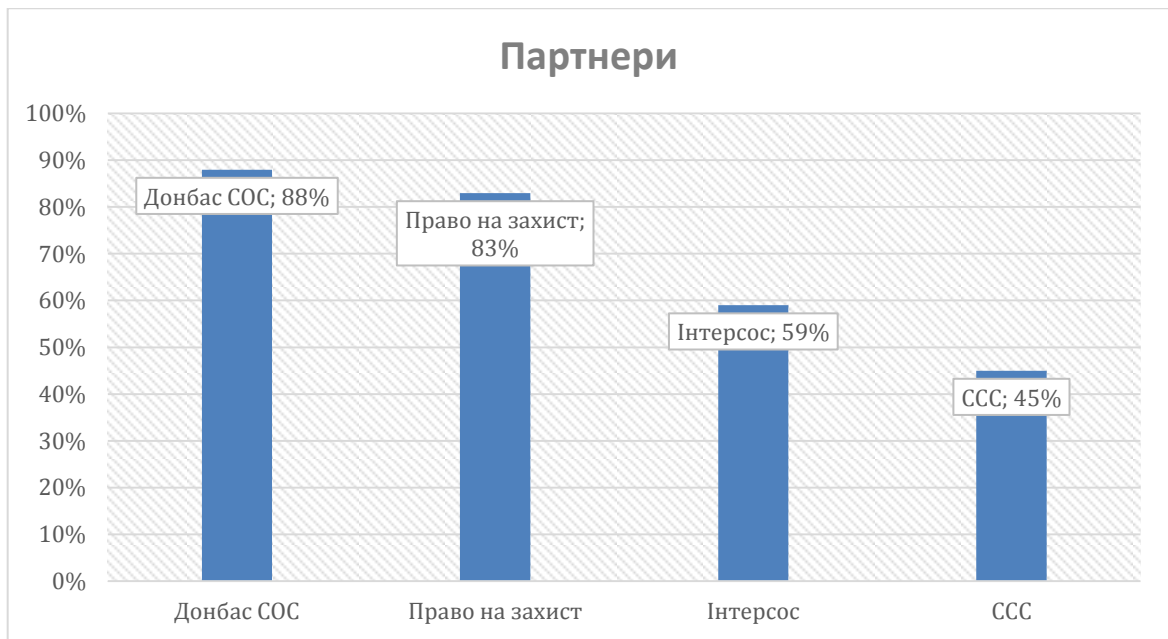

Рис. 2.12. Результати відповіді респондентів на запитання «Назвіть громадські організації окрім «Десяте Квітня», які співпрацюють в Одеській області у сфері надання соціальної підтримки ВПО?»

ГО «Десяте Квітня» активно співпрацює з міжнародними донорами, органами місцевого самоврядування та неприбутковими організаціями для надання допомоги ВПО.

Співпраця з міжнародними донорами дозволяє ГО отримувати гранти на реалізацію проектів, закуповувати необхідні товари та послуги, залучати експертів. Співпраця з органами місцевого самоврядування дає можливість координувати зусилля з надання допомоги ВПО, обмінюватися інформацією, використовувати ресурси та інфраструктуру. Співпраця з іншими неприбутковими організаціями дає можливість реалізувати спільні проекти, обмінюватися досвідом, координувати зусилля та надавати більш комплексну допомогу ВПО.

Рис. 2.13. Результати відповіді респондентів на запитання «З якими суб'єктами надання соціальної допомоги ВПО співпрацює ГО «Десяте Квітня?»»

ГО «Десяте Квітня» надає широкий спектр соціальних послуг у сфері захисту ВПО. До них, зокрема, належать: супровід у відновленні документів що підтверджують громадянство та оформленні довідки ВПО, натуральна допомога, надання притулку, підтримане проживання, соціальна адаптація та реінтеграція, консультування.

Рис. 2.14. Результати відповіді респондентів на запитання «Які соціальні послуги надає ГО «Десяте Квітня» у сфері захисту ВПО?»»

На наступній діаграмі представлені результати опитування респондентів щодо найбільш вразливих категорій людей з урахуванням різних соціальних груп. Результати дослідження дають унікальний вигляд на сприйняття вразливості серед різних сегментів населення. Числові дані вказують на те, що діти та діти сироти мають найвищий рівень сприйняття як вразлива категорія, через їхню залежність від дорослих та відсутність самостійності. За ними слідують люди похилого віку, які можуть потребувати додаткового піклування, медичної допомоги та підтримки через фізичні та психологічні зміни, що відбуваються у старості. Люди з інвалідністю та жінки включають тих, хто має фізичні або психічні обмеження, що ускладнюють повсякденне життя та можуть потребувати спеціалізованої допомоги, доступу та умов для повноцінного функціонування, та жінок, які можуть бути піддані насильству, дискримінації та іншим формам негативного впливу.

Рис. 2.15. Результати відповіді респондентів на запитання «На Вашу думку, які категорії ВПО є найбільш вразливими?»

Діаграма «Найчастіші проблеми» показує результати опитування респондентів з приводу проблем, з якими вони найчастіше зіштовхуються. На основі даних, наданих респондентами, можна зробити наступні висновки: стовпець "Труднощі з відновленням документів" є найвищим, що свідчить про

те, що це найактуальніша проблема для ВПО. Здебільшого це є наслідком втрати документів під час евакуації. Труднощів у відновленні необхідних документів впливають на отримання допомоги та забезпечення прав і привілеїв. Другою за поширеністю проблемою є відсутність житла (67%). Це пов'язано з руйнуванням житла внаслідок бойових дій та нестачею доступного житла в місцях переміщення. Третьою за поширеністю проблемою є нестача коштів (42%). Це пов'язано з втратою роботи та джерел доходу під час переміщення, а також з високими цінами на житло та необхідні товари.

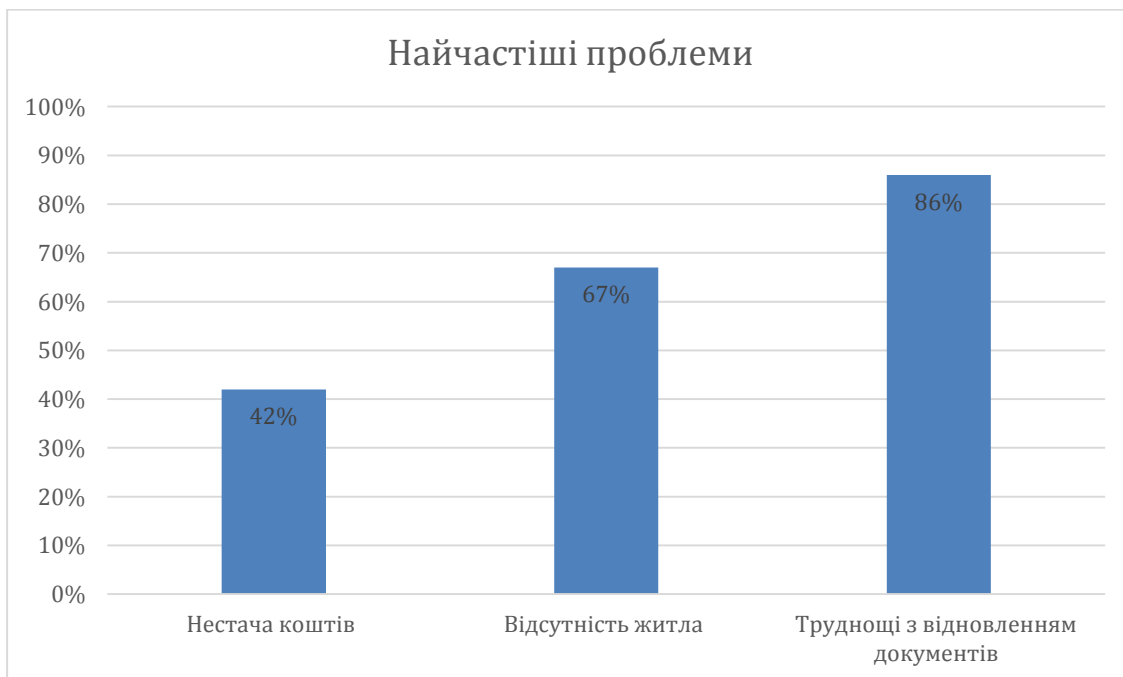

Рис. 2.16. Результати відповіді респондентів на запитання «З якими проблемами ВПО ви найчастіше стикаєтесь?»

Найпоширенішим видом співпраці між організаціями громадського сектору є обмін інформацією та ресурсами (82%). Це включає обмін доступних даних про ВПО, також спільне використання ресурсів, таких як транспорт, працівники та приміщення.

Другим за поширеністю видом співпраці є координація заради уникнення дублювання зусиль (78%). Це включає спільне планування програм допомоги, а також розподіл відповідальностей між різними організаціями. Це означає, що громадські організації розуміють важливість взаємодії та виробляють

механізми спільної діяльності для ефективного вирішення проблем ВПО, уникнення перекриття ініціатив та максимізації впливу.

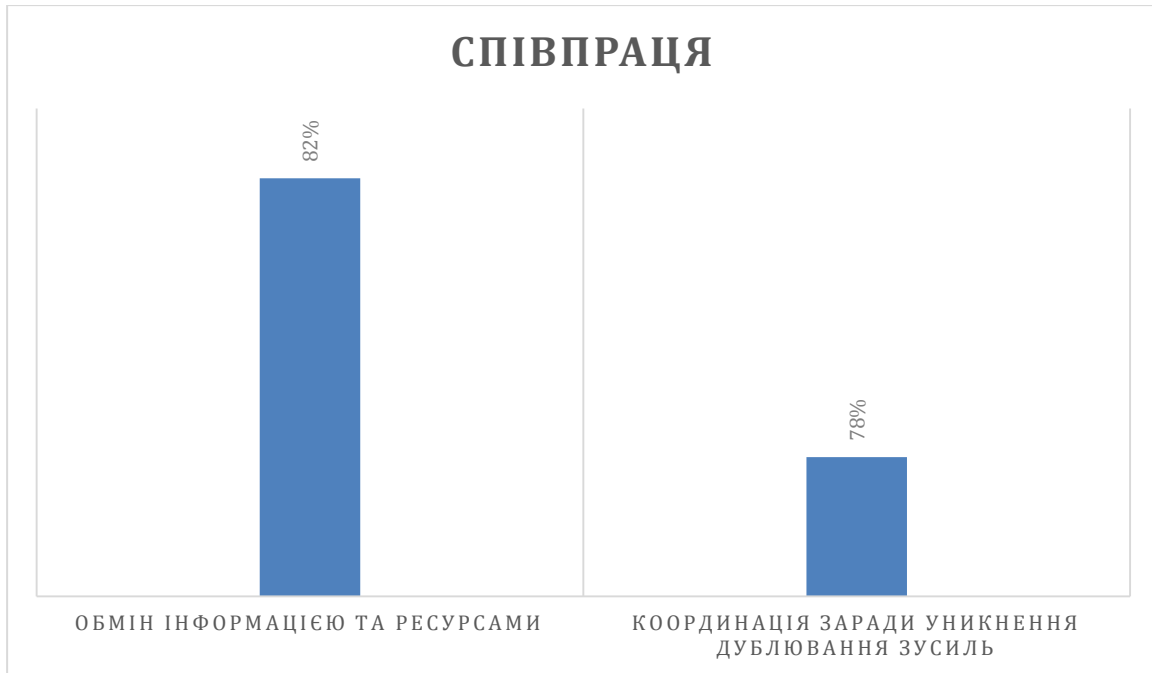

Рис. 2.17. Результати відповіді респондентів на запитання «Як ваша ГО співпрацює з іншими організаціями, що допомагають ВПО?»

Більшість респондентів зазначили, що однією з основних проблем є недостатність фінансування та обмеженість ресурсів, які можуть бути виділені для надання соціальної допомоги ВПО. Це може обмежувати обсяг та якість послуг, які можуть бути надані.

Окрім цього, було виокремлено що у багатьох випадках різні громадські організації, урядові агентства та міжнародні організації працюють над наданням допомоги ВПО, але відсутня ефективна система координації між ними. Це може призводити до дублювання зусиль, перекриття служб та неефективного використання ресурсів.

Також, важливою проблемою є недостатній рівень впливу громадських організацій на процеси розроблення та впровадження політик щодо ВПО. Це може призвести до того, що програми та послуги не відповідають реальним потребам та унікальним ситуаціям ВПО.

Не менш важливим є розуміння того, що надання соціальної допомоги ВПО вимагає від працівників громадських організацій певних професійних знань і навичок. Однак, не всі громадські організації мають можливість залучити кваліфікований персонал.

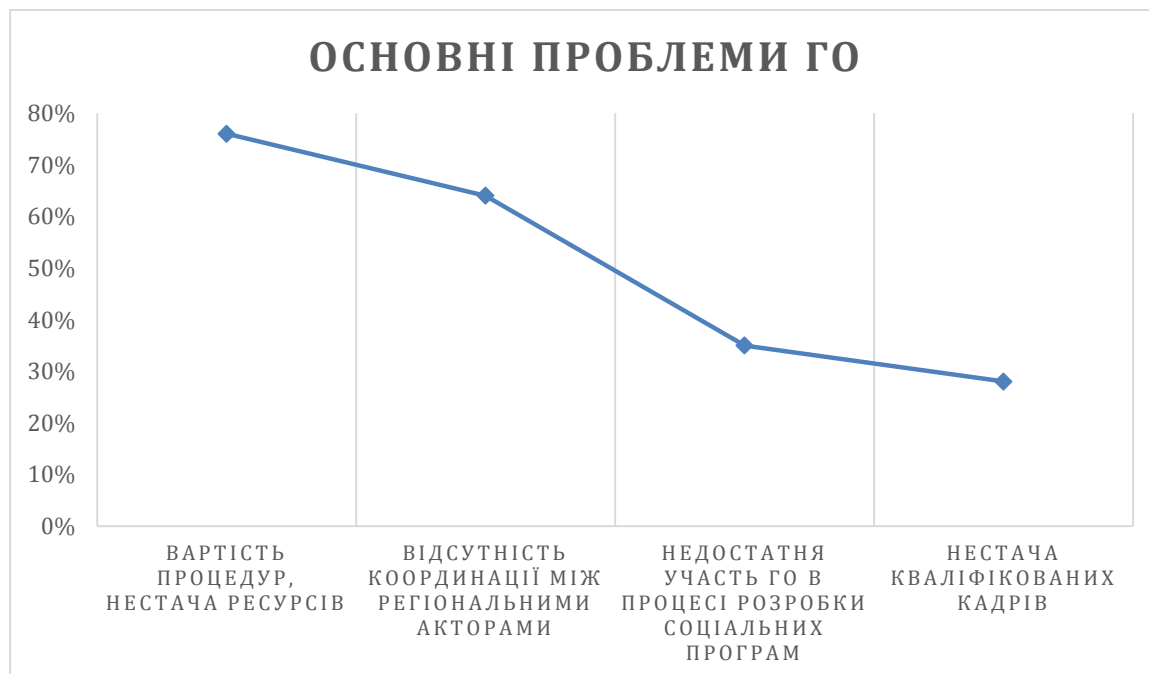

Рис. 2.18. Результати відповіді респондентів на запитання «Які труднощі виникають у ГО в процесі надання допомоги ВПО?»

Після анкетування було проведено інтерв'ю, метою якого, було розуміння складних та суб'єктивних аспектів ролі ГО у наданні соціальної допомоги, які не можуть бути виміряні або оцінені за допомогою стандартних методів анкетування. Інтерв'ю дозволило автору дослідження долучити до розгляду голоси учасників та розуміти їхні власні перспективи, думки, почуття та досвід. Це дало можливість отримати глибше розуміння контексту та внутрішнього світу учасників.

1. Що було найважчим для вас під час переміщення?

Більшість респондентів зазначило, що найважчим для них під час переміщення було відчуття втрати стабільності та звичних, налагоджених зв'язків. Раптова зміна середовища, відсутність зв'язків та ресурсів створили великий стрес та неспокій. Розлука з рідними та друзями вкрай негативно

сказалась на психоемоційному стані багатьох респондентів. Турботу та занепокоєння викликала необхідність адаптуватися до нового життя в незнайомому місці, що включало труднощі з пошуком роботи та житла. У багатьох респондентів присутнє відчуття невизначеності та страху за майбутнє.

2. Які ваші очікування щодо повернення додому?

Ті респонденти, чиї домівки вціліли мріють повернутися додому, коли це буде безпечно. Вони очікують знову жити в своєму домі, відновити втрачені соціальні зв'язки та звичне життя. Деякі також зазначили, що бажають зробити свій внесок у відбудову країни. Всі опитувані розуміють, що процес повернення може бути складним та триватиме час.

З приводу тих, хто не зможе повернутись до дому через руйнування житла, погляди розійшлись. Меншість ВПО працюють над тим, щоб переїхати до іншої країни і почати будувати нове життя там. В свою чергу, більша частина переселенців планує остаточно оселитись у громадах де вони мешкають зараз.

3. З якими труднощами ви стикаєтесь у повсякденному житті?

На початку переселення у повсякденному житті люди стикались з труднощами адаптації до нового середовища, відсутністю доступу до необхідних ресурсів та послуг, а також відчуттям відірваності від рідних та звичних місць. Однією з найчастіше згадуваних проблем була нестача коштів, що корелює з труднощами у працевлаштуванні. Навіть, якщо людина освічена та має досвід роботи, вона не завжди може знайти гідно оплачувану роботу за спеціальністю через брак робочих місць. В інших випадках, люди покидали власні оселі і брали лише вкрай необхідні речі, залишаючи документи про освіту та трудові книжки – через що наразі вони не можуть претендувати на освіту за фахом і вимушені погоджуватись на мінімальні заробітні плати. Для людей з інвалідністю та людей похилого віку серйозну проблему становить відсутність доступу до медичних та соціальних послуг. Часто, люди мешкають у громадах де відсутні фельдшерські пункти та ЦНСП, а транспортні сполучення між громадами недоступні через брак коштів, або не пристосовані

для людей з обмеженими можливостями. Повідомлялись випадки упередженого ставлення до ВПО, що викликало соціальні конфлікти з мешканцями громади. Упереджені погляди були через те, що ВПО надавалось багато гуманітарної допомоги, в той час, коли мешканці громади не виступали отримувачами подібної допомоги.

4. Які ваші враження від роботи з соціальними службами?

Загалом враження ВПО від роботи з соціальними службами досить позитивні. Вони цінують підтримку та ресурси, які надаються, а також можливість отримати консультації та допомогу у складних ситуаціях. Люди відгукувались про позитивну співпрацю зі співробітниками соціальних служб, які проявляють емпатію, розуміння та готовність допомогти. Це робить процес отримання допомоги менш стресовим та більш підтримуючим.

В окремих випадках досвід роботи з соціальними службами був неоднозначний. З одного боку, люди були вдячні за допомогу, яку вони отримують. З іншого боку, вони стикаються з бюрократією, чергами та нестачею інформації. Зазначалось також, що не всі працівники соціальних служб були компетентні та доброзичливі. Деякі з них не могли чітко відповісти на питання, а інші ставилися до бенефіціарів зверхньо.

5. Як ГО можуть допомогти вам задовольнити ваші потреби?

ВПО зазначили, що ГО можуть надавати інформаційну підтримку. Це може включати розповсюдження інформації про доступні ресурси та послуги, права ВПО та способи їх захисту. ГО також можуть організовувати інформаційні семінари та тренінги для ВПО.

Окрім цього, ГО можуть надавати психологічну та матеріальну підтримку. Психологічна підтримка може включати допомогу психологів, консультування та організацію груп підтримки. Матеріальна підтримка може включати надання продуктивних наборів, одягу, предметів гігієни, а також допомогу з оплатою житла та інших витрат.

Респонденти також розуміють, що важливу роль ГО відіграють в соціальній адаптації ВПО. Вони можуть допомогти з працевлаштуванням,

навчанням, організацією культурних та спортивних заходів, а також сприяти спілкуванню та інтеграції ВПО з місцевою громадою. ВПО бажають бути залученими до прийняття рішень, які стосуються їх життя.

Окрім цього, ГО можуть допомогти ВПО у відновленні втрачених або пошкоджених документів, а також сприяти їхньому поверненню додому, надаючи інформацію про ситуацію в місцях походження та допомагаючи у плануванні та підготовці до повернення.

6. Які послуги ГО вам здались корисними?

Деякі послуги громадських організацій, які здались надзвичайно корисними, включали матеріальну допомогу, таку як надання їжі та необхідних речей для щоденного використання. Ця допомога дозволила забезпечити себе базовими потребами в перші дні після втрати житла та переміщення. Крім того, психологічна підтримка, яку надали деякі ГО, допомогла зрозуміти та впоратися з емоційними труднощами, які виникли внаслідок стресу та травм.

Також дуже корисною була правова та соціально підтримка, яка допомогла відновити втрачені документи, захистити мої права та отримати доступ до потрібних послуг та ресурсів. Деякі ГО також надали можливості для навчання та професійного розвитку, що дозволило здобути нові навички та знайти роботу або заняття, що відповідає потребам та здібностям. Через тренінги, розмовні клуби та спортивні активності, ГО сприяють спілкуванню та інтеграції ВПО з місцевою громадою, це допомагає ВПО адаптуватися до нового життя.

Загалом, послуги, надані громадськими організаціями, виявилися надзвичайно корисними, допомагаючи впоратися зі складнощами та відновити своє життя після кризової ситуації. Більшість опитуваних вдячні ГО за їхню підтримку та допомогу у важкі часи.

7. Як ГО може краще відповідати вашим потребам?

Люди повідомляли, що громадські організації можуть краще відповідати потребам, забезпечуючи індивідуальні підходи до підтримки, сприяючи соціальній інклюзії, а також посиленням співпраці з місцевими органами влади

та урядовими агентствами для забезпечення комплексної підтримки. Більше уваги треба приділяти потребам ВПО при розробці своїх програм, залучаючи ВПО до прийняття рішень.

Всі ГО повинні мати чітку та ефективну комунікацію з ВПО. Це може включати створення веб-сайтів та сторінок у соціальних мережах, де ВПО можуть отримати інформацію про доступні послуги, а також організацію регулярних зустрічей та консультацій з ВПО.

ГО повинні підтримувати адвокацію прав ВПО. Це може включати лобіювання уряду для прийняття законів та політик, які захищають права ВПО, а також підвищення обізнаності громадськості про проблеми ВПО. Також, здійснення регулярного моніторингу та оцінки потреб сприятиме адаптації програм та послуг ГО до змінних умов та потреб внутрішньо переміщених осіб.

Отже, одержані дані дають підстави зробити висновок, що ГО відіграють важливу роль у наданні соціальних послуг ВПО. Вони пропонують широкий спектр допомоги, включаючи інформаційну, психологічну, матеріальну, допомогу в соціальній адаптації, захисті прав, відновленні документів та сприянні поверненню додому. Однак, робота ГО не позбавлена недоліків. Їм часто не вистачає коштів, координації, прозорості та підзвітності. Незважаючи на це, ГО роблять значний внесок у життя ВПО. Важливо, щоб ГО й надалі надавали допомогу ВПО, а також співпрацювали з іншими організаціями, щоб зробити цю допомогу більш ефективною.

Відповідно до результатів дослідження, нами було прийнято рішення щодо розробки рекомендацій з удосконалення процесу надання соціальної допомоги ВПО у діяльності громадських організацій.

2.3. Рекомендації щодо удосконалення процесу надання соціальної допомоги ВПО у діяльності громадських організацій

Громадська активність і соціальні зв'язки є найважливішими факторами покращення життя місцевих спільнот, особливо коли ситуація з внутрішньо переміщеними особами, які змушені залишити свої оселі через повномасштабне вторгнення в Україну ставить перед суспільством виклик забезпечити адекватну підтримку та ресурси для їхнього переселення та адаптації. Громадські організації є ключовими факторами в цьому контексті, надаючи необхідну допомогу в області житла, медичної допомоги, освіти та інших соціальних послуг. Серед рекомендацій для удосконалення цього процесу можуть бути вдосконалення систем збору та аналізу інформації про потреби ВПО, розробку ефективних механізмів розподілу ресурсів, а також підтримку психосоціального благополуччя переміщених осіб.

Важливо також враховувати гнучкість та інклюзивність у наданні допомоги, враховуючи різноманітні потреби та контекст, в якому опиняються внутрішньо переміщені особи. Сприяння партнерству між громадськими організаціями, урядовими структурами та місцевими громадами може також сприяти ефективному вирішенню проблеми внутрішнього переміщення та забезпечити сталу підтримку для цієї вразливої групи населення.

Вимушене переселення призвело до скорочення доходів багатьох домогосподарств. Вирішення цієї проблеми можливе завдяки системі соціального захисту та інституту зайнятості. Розглядаючи соціально-трудова інклюзію як парадигму економічного розвитку, можна побачити можливості поліпшення системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб за допомогою посилення взаємодії між соціальними внесками, соціальним захистом та громадськими організаціями [17]. Збільшення участі населення в робочій силі можливе шляхом вдосконалення системи соціального захисту з акцентом на страховому принципі та одночасному розвитку практик соціальної підтримки. Це також передбачає посилення взаємодії між інститутами ринку

праці. Такий підхід відповідає сучасним соціальним нормам та принципам, які активно обговорюються та підтримуються такими міжнародними організаціями як ПРООН, Міжнародна організація праці (МОП), Всесвітній економічний форум, Європейська комісія та Міжнародний центр політики інклюзивного зростання. Принципи цих організацій вже успішно впроваджуються в розвинених країнах світу.

Збереження функцій та повноважень інститутів самоорганізації та громадських організацій визначає рівень розвиненості громадянського суспільства і сприяє розвитку демократії та підвищенню рівня політико-правової культури суспільства на всіх етапах розвитку держави в будь-якій країні. Соціальні виклики, пов'язані з внутрішнім переміщенням осіб в країні, викликали активізацію волонтерських рухів і підсилити роботу соціальних та інфраструктурних служб.

Процес надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам у діяльності громадських організацій включає ряд важливих кроків та аспектів, спрямованих на забезпечення необхідної підтримки та полегшення процесу їхнього переселення та адаптації.

Громадські організації взаємодіють із владою, місцевими структурами та іншими зацікавленими сторонами для ідентифікації внутрішньо переміщених осіб та визначення їхніх конкретних потреб, розробляють програми соціальної допомоги, які враховують особливості груп внутрішньо переміщених осіб [8]. До них належить житлова допомога, медична підтримка, освітні та професійні можливості. Громадські організації співпрацюють з урядовими агентствами, місцевими громадами та іншими стейкхолдерами для оптимального використання ресурсів та уникнення дублювання зусиль. Також надають психосоціальну допомогу та консультування для внутрішньо переміщених осіб, орієнтовану на зняття стресу та підтримку їхнього емоційного благополуччя. Громадські організації ведуть моніторинг і оцінку результативності своїх програм, щоб забезпечити ефективність та вчасну корекцію дій в разі

необхідності, виступають як адвокати ВПО, захищаючи їхні права та сприяючи їхньому інтегруванню в нове оточення.

Цей процес вимагає взаємодії, співпраці та врахування унікальних потреб внутрішньо переміщених осіб, і громадські організації виступають важливим посередником у наданні необхідної підтримки та допомоги цій вразливій групі.

Удосконалення процесу надання соціальної допомоги важливе для забезпечення ефективного функціонування громадських організацій та задоволення потреб вразливих груп населення. На сьогоднішній день існують ряд проблем, які ускладнюють цей процес, до них відносяться нестача фінансових ресурсів, відсутність координації між різними організаціями та недостатній рівень участі громадських організацій в розробці соціальних програм.

Щоб відповісти на ці виклики, необхідно розглянути широкий спектр рекомендацій, спрямованих на покращення якості та доступності соціальної допомоги для вразливих груп. Забезпечення стабільного фінансування та ресурсів, розвиток механізмів координації між різними стейкхолдерами та підвищення участі ГО у прийнятті рішень – це лише деякі з ключових напрямів, що потребують уваги.

Далі приведено ряд рекомендацій, спрямованих на вирішення проблем, що були виявлені в емпіричному дослідженні, та покращення якості надання соціальної допомоги ВПО громадськими організаціями.

1. Держава повинна збільшити фінансування громадських організацій, спрямованих на надання соціальної допомоги. Також важливо розглянути можливості співфінансування з боку приватного сектору або міжнародних фондів.

2. Розробка механізмів спільної роботи між різними громадськими організаціями, урядовими агентствами та міжнародними організаціями допоможе уникнути дублювання зусиль і забезпечити оптимальне використання ресурсів.

3. Важливо створити механізми для активної участі громадських організацій у процесах розроблення та впровадження політик щодо соціальної допомоги. Це може включати участь урядових слухань, робочих груп та консультаційних процесів.

4. Державні та міжнародні програми можуть надавати фінансову підтримку для навчання та підвищення кваліфікації працівників громадських організацій, щоб забезпечити їхню здатність надавати якісні послуги.

5. Громадські організації повинні активно розвивати партнерські відносини з іншими організаціями, включаючи бізнес, академічний сектор та інші громадські організації. Це може допомогти у розширенні ресурсів та експертної підтримки.

6. Впровадження інноваційних технологій, таких як цифрові платформи та засоби зв'язку, що полегшить доступ до послуг для ВПО і підвищити їхню ефективність.

7. Важливо активно залучати місцеве співтовариство до процесів прийняття рішень та виконання програм, це може забезпечити відповідність послуг потребам та контексту місцевих ВПО.

8. Громадські організації повинні демонструвати високий рівень прозорості та відкритості у своїй діяльності, включаючи фінансові звіти та процеси прийняття рішень.

9. Систематичний моніторинг та оцінка роботи громадських організацій допоможуть виявити слабкі місця та ефективніше вирішувати проблеми.

10. Держава та міжнародні організації можуть надавати фінансову підтримку для інноваційних проектів та експериментів у галузі надання соціальної допомоги ВПО.

11. Створення централізованих інформаційних платформ зі збору та обміну даними між громадськими організаціями та іншими стейкхолдерами, це допоможе уникнути дублювання зусиль та забезпечити доступ до актуальних даних.

12. Розробка програм громадянського освітлення для підвищення свідомості громадськості про проблеми, з якими зіштовхуються ВПО, та шляхи їх вирішення.

13. Врахування специфічних потреб та обмежень ВПО, зокрема доступності для людей з інвалідністю в наданні послуг.

14. Розробка систем для збору фідбеку від ВПО та користувачів послуг для постійного вдосконалення наданих послуг.

15. Створення мережі адвокатів та захисників прав ВПО для захисту їхніх інтересів та впровадження адекватних політик.

16. Проведення тренінгів або безкоштовних курсів для підвищення кваліфікації працівників громадських організацій для забезпечення нормального надання послуг для внутрішньо переміщених осіб і не тільки.

Впровадження цих рекомендацій допоможе покращити надання соціальної допомоги громадськими організаціями та зробить цей процес більш ефективним та продуктивним.

Отже, удосконалення процесу надання соціальної допомоги вразливим групам, що складаються з ВПО, відіграє критичну роль у забезпеченні їхніх потреб та покращенні якості життя. Громадські організації виступають ключовими учасниками цього процесу, проте існують численні виклики, які обмежують їхню ефективність та здатність задовольнити потреби ВПО. Необхідність ефективного функціонування та координації між організаціями, недостатня участь у процесах розроблення політик та нестача фінансових ресурсів є лише деякими з проблем, які потребують уваги та розв'язання.

Висновки до другого розділу

Громадські організації відіграють ключову роль у наданні соціальної допомоги вразливим групам населення, зокрема внутрішньо переміщеним особам. Їхні дії охоплюють широкий спектр допомоги, включаючи інформаційну, психологічну, матеріальну, допомогу в соціальній адаптації, захисті прав, відновленні документів та сприянні поверненню додому.

У практичному плані, громадські організації працюють на місцевому рівні, співпрацюючи з урядовими установами, місцевими органами самоврядування, та іншими стейкхолдерами для надання допомоги.

Проведене емпіричне дослідження спрямоване на розуміння впливу громадських організацій на процес надання соціальної допомоги вразливим групам населення та проблеми з якими стикаються громадські організації. Дослідження включало аналіз діяльності різних громадських організацій, їхніх стратегій надання допомоги, обсягу залучених ресурсів, ефективності впливу на отримувачів допомоги та труднощі з якими вони стикаються.

Результати дослідження свідчать про значний внесок громадських організацій у надання соціальної допомоги, а також про значні проблеми, з якими стикаються громадські організації при наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам, що впливає на якість та обсяги надання допомоги.

Відповідно до результатів дослідження, було запропоновано рекомендації щодо удосконалення процесу надання соціальної допомоги ВПО у діяльності громадських організацій. Основні рекомендації включають кілька ключових аспектів. По-перше, важливо забезпечити стабільне фінансування громадських організацій, що надають соціальні послуги, наприклад, збільшення державного фінансування, пошук альтернативних джерел фінансування та розвиток механізмів співфінансування з приватним сектором.

По-друге, необхідно створити ефективну систему координації між різними громадськими організаціями, урядовими агентствами та міжнародними організаціями. Це допоможе уникнути дублювання зусиль, забезпечити

оптимальне використання ресурсів та підвищити ефективність надання соціальної допомоги.

Крім того, важливо забезпечити активну участь громадських організацій у процесах розроблення та впровадження політик щодо внутрішньо переміщених осіб, серед них участь в урядових слуханнях, робочих групах та консультаційних процесах. Забезпечення цих аспектів допоможе покращити якість та доступність соціальної допомоги для ВПО та забезпечити їхнім потребам відповідне врахування в процесі прийняття рішень.

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення результатів дослідження щодо ролі громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам автором роботи зроблено такі висновки:

1. Розглянуто теоретичні аспекти процесу надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Визначено сутність та різновиди соціальної допомоги, орієнтовані на потреби внутрішньо переміщених осіб. До цієї допомоги відносяться матеріальна, психосоціальна та медична допомога, спрямовані на вирішення їхніх складних потреб та проблем.

2. Досліджено соціально-психологічні характеристики внутрішньо переміщених осіб як важливий аспект у розумінні їхньої ситуації та впливу на процес надання соціальної допомоги. Соціально-психологічна характеристика внутрішньо переміщених осіб у контексті соціальної роботи відображає їхні переживання та потреби, які виникають у результаті стресових ситуацій та травм, пов'язаних з втратою стабільності та безпеки. Внутрішньо переміщені особи можуть демонструвати відчуття невпевненості та тривоги, а також проявляти симптоми посттравматичного стресового розладу чи депресії. Розуміння цих аспектів дозволяє соціальним працівникам надавати індивідуалізовану підтримку, спрямовану на відновлення благополуччя та психологічну стійкість внутрішньо переміщеним особам. Розглянуті психологічні аспекти їхнього стану та взаємодії з оточенням, що мають важливе значення для ефективного надання підтримки.

3. Здійснено аналіз загальної характеристики діяльності громадських організацій в Україні на сучасному етапі, а також проведено емпіричне дослідження. Воно включало проведення опитування та інтерв'ю респондентів у 4 громадах Одеської області, та структурному підрозділі соціальної роботи ГО «Десяте Квітня». Збір та обробка результатів опитування проводились з метою виявлення ролі та ефективності громадської організації у наданні соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Цей аналіз дозволив

встановити контекст, у якому працює громадська організація, її можливості та обмеження у реалізації соціальних програм для внутрішньо переміщених осіб. Отримані результати є важливими для подальшої розробки рекомендацій з покращення процесу надання соціальної допомоги ВПО у діяльності громадських організацій.

4. Розроблено рекомендації щодо удосконалення процесу надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам громадськими організаціями. Зокрема: держава повинна збільшити фінансування громадських організацій, що надають соціальну допомогу, розглянути можливості співфінансування з приватного сектору та міжнародних фондів; також доцільно розробити механізми спільної роботи між різними організаціями для уникнення дублювання зусиль та оптимального використання ресурсів; важливо також створити механізми активної участі громадських організацій у процесі розроблення та впровадження політик щодо соціальної допомоги. Державні та міжнародні програми можуть забезпечити фінансову підтримку для навчання та підвищення кваліфікації працівників громадських організацій. Громадські організації повинні також активно розвивати партнерські відносини з іншими секторами, впроваджувати інноваційні технології та забезпечувати прозорість своєї діяльності. Важливо залучати місцеве співтовариство до процесів прийняття рішень, розробляти програми громадянської освіти та враховувати специфічні потреби та обмеження внутрішньо переміщених осіб в наданні послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакалієва О., Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції, Київ, 2016, 141 с.
2. Балакірєва О.В. Спектр проблем вимушених переселенців в Україні: швидка оцінка ситуації та потреб [Електронний ресурс] / О.В. Балакірєва // Вимушені переселенці в Україні: питання термінового та середньострокового реагування : мат. круглого столу (9 липня 2014 р.). [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.uisr.org.ua/news/36/83.html> (дата звернення: 25.01.2024)
3. Безпалова О. І. Особливості визначення прав біженців в міжнародному законодавстві / О. І. Безпалова // Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (20 квіт. 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний ун-т ; за заг. ред. О. Я. Рогача, Я. В. Лазура, М. В. Менджул. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2017. – С. 10 – 19.
4. Благодійний фонд «Стабілізейшен Суппорт Сервісез». [Електронний ресурс] – URL: <https://sss-ua.org/> (дата звернення: 25.01.2024)
5. Блінова О., Проблема психологічного здоров'я мігрантів./ О.Блінова // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. - 2009. - №14. – 78 с.
6. Буткевич В. Г. Поняття, функції та принципи міжнародного захисту прав людини та основних свобод / В. Г. Буткевич, В. В. Мицик, О. В. Задорожній // Міжнародне право. Основні галузі. – Київ : Либідь, 2004. – 816 с.
7. Вітковська І. М. Громадська організація: теоретичні основи визначення // Габітус. – 2018. - Вип. 6. - С. 36-39.
8. Вітковська І.М. Громадські організації як складові громадянського суспільства в Україні. Соціологія у (пост)сучасності: збірник тез доповідей XVI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених. (Харків, 15–16 березня 2018 р.). Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 29–30.

9. Внутрішньо переміщені особи / УВКБ ООН (The UN Refugee Agency) [Електронний ресурс]. – URL: <http://unhcr.org.ua/uk/novini/novyny/1293-vnutrishno-peremishcheni-osobi> (дата звернення: 25.01.2024)
10. Волонтерський рух в Україні. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-0901_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf (дата звернення: 29.01.2024)
11. Глазунов С.В. Нариси з історії соціальної роботи: навч. вид. / С.В.Глазунов. – Д.: РВВ ДНУ, 2015. – 116 с.
12. Громадська організація «Об'єднання добровольців». [Електронний ресурс]. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Громадська_організація_«Об%27єднання_добровольців» (дата звернення: 15.01.2024)
13. Група Патріот (громадська організація). [Електронний ресурс]. – URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Група_Патріот_\(громадська_організація\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Група_Патріот_(громадська_організація)) (дата звернення: 15.01.2024)
14. Гура Н.О. Неприбуткові організації в Україні: особливості діяльності та класифікації. Економіка України. 2012. № 8. С. 23–31.
15. Джевіцкі К. Європейська система захисту прав людини / К. Джевіцкі. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 98 с.
16. Діхтяренко А. Потреби та проблеми внутрішньо переміщених осіб. / А.Діхтяренко, [Електронний ресурс] – URL: <http://www.khpg.org/en/pda/index.php?id=1451930074> (дата звернення: 25.01.2024)
17. Доронюк Т., Солодько А., Вироблення політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. / Т.Доронюк., А.Солодько, [Електронний ресурс] – URL: <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/vyroblenniapolityku-shchodovnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukraini> (дата звернення: 25.01.2024)
18. Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" від 24.12.2015

№ 921-VIII. [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-19#Text> (дата звернення: 10.01.2024)

19. Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" від 20.10.2014 № 1706-VII. [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 10.01.2024)

20. Закон України "Про соціальні послуги" (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2801-IX від 01.12.2022). [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 10.01.2024)

21. Закон України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" № 796-XII від 28.02.1991. [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12> (дата звернення: 10.01.2024)

22. Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" від 08.07.2011 № 3671-V. [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення: 10.01.2024)

23. Захист прав внутрішньо переміщених осіб : моногр. / за заг. ред. : О. Я. Рогача; М. В. Савчина; М. В. Менджул. – Ужгород : РІК-У, 2018. – 268 с

24. Зверева І.Д., Лактіонова Г.М. / Соціальна робота в Україні : [Навчальний посібник] / [І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.] ; за заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.

25. Інновації у соціальних службах: навч.-метод. посіб. / Семигіна Т.В., Покладова В.В., Грига І.М. та ін. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2002. 162 с.

26. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> (дата звернення: 29.01.2024)

27. Класифікація громадських об'єднань. [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-1711.html> (дата звернення: 29.01.2024)

28. Коваль С. В. Критерії оцінки ефективності діяльності неурядових громадських організацій в умовах демократизації . Перспективи. 2011. № 2. С. 77 – 82.

29. Козинець І. Г. Про співвідношення понять «біженці» та «особи, переміщені всередині країни» / І. Г. Козинець // Держава і право. – 2009. – Вип. 45. – С. 213 – 219.

30. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами. [Електронний ресурс]. – URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96> (дата звернення: 29.01.2024)

31. Коробка І., Павлюк В. Організаційно-правові засади соціального захисту переселенців (внутрішньо переміщених осіб) як основа реалізації соціальної політики держави, механізми формування соціально-ефективної державної економічної політики в умовах демократизації суспільства./ І.Коробка, В.Павлюк. – 2015. - № 4. – 144с.

32. Котенко Н. В. Неурядові організації: поняття, види та джерела фінансування в умовах сталого розвитку / Н. В. Котенко, С. Г. Карпенко // Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка. – 2014. - №3. - С. 71-81. [Електронний ресурс] – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2014_3_9 (дата звернення: 10.01.2024)

33. Котляр О. І. Інститут захисту прав біженців у системі міжнародно правового захисту прав людини / О. І. Котляр // Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (20 квіт. 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський нац. ун-т ; за заг. ред. О. Я. Рогача, Я. В. Лазура, М. В. Менджул. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2017. – С. 46 – 54.

34. Лук'яненко Ж. В. Проблемні питання реалізації прав мешканців територій, що зазнали негативних наслідків конфлікту на сході України / Ж. В. Лук'яненко // Проблеми захисту прав і свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції : матер. міжнар. круглого столу (27 жовт. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2016.

35. Лукашевич М.П., Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посібн. 2-ге вид., доп. і випр. Київ: МАУП, 2003. 168 с.
36. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні / Ю. Лушпієнко. [Електронний ресурс]. – URL : <http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2017/2/37.pdf> (дата звернення: 25.01.2024)
37. Майданик О. О., Руденко Н. В. Громадські об'єднання в Україні: характерні ознаки, класифікація, конституційно-правове регулювання. [Електронний ресурс] – URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Maid_2014_1.pdf (дата звернення: 10.01.2024)
38. Менджул М. В. Поняття «внутрішньо переміщена особа»: порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн / М. В. Менджул, Ю. С. Паніна // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 4. – С. 293 – 297.
39. Михайловський В. І. Місце омбудсмана в забезпечення адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб / В. І. Михайловський // Наук. вісник публічного та приватного права. – 2017. – № 2. – С. 162 – 165.
40. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародноправові механізми захисту : підруч. для ВУЗів / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин. – Київ : Промені, 2010. – 722 с.
41. Мізик О. М., Кисла К. М. Аналітичний звіт за результатами дослідження «Ефективні інструменти впливу громадськості на прийняття рішень органами влади». [Електронний ресурс]. – URL: http://iaaukraine.org/wp-content/uploads/2017/10/Analitychny_jzvit-Efektivni-instrumenty-vplyvu.pdf (дата звернення: 29.01.2024)
42. Надгара В. І. Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті концепції «суспільства ризику» / В. І. Надрага // Укр. соціум. - 2015. - № 1. – 160с.

43. Найда І. В. Удосконалення норм житлового законодавства щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні / І. В. Найда // Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (20 квіт. 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний ун-т ; за заг. ред. О. Я. Рогача, Я. В. Лазура, М. В. Менджул. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2017. – С. 96 – 105 с.

44. НДО у зовнішньому середовищі: організаційні проблеми та можливості розвитку: аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження, проведеного на замовлення Форуму НДО в Україні. Київ, 2018. 47 с. [Електронний ресурс] – URL: http://www.ngoforum.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/NGOF_NGOsanalysis.pdf (дата звернення: 10.01.2024)

45. Ольхович О.В. Підготовка соціальних працівників до роботи з біженцями у вищих навчальних закладах США і Канади: автореф. дис. на 79 здобуття наук. ступеня канд. пед. Наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О.В. Ольхович. – Тернопіль, 2008. – 21 с.

46. Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності. Pact Inc., 2015-2018. [Електронний ресурс]. – URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/11840830095b58982de29a54.07265026.pdf> (дата звернення: 29.01.2024)

47. Панок В. Г. Соціально-психологічна служба : [Навч.-метод. посіб. для студентів і викладачів] / В. Г. Панок. – Кам’янець-Подільський : ТОВ Друкарня Рута, 2012. – 488 с.

48. Пікало А. Організаційно-функціональні основи публічного управління в сфері соціального захисту внутрішньо-переміщених осіб в Україні / А. Пікало // Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації: Матеріали 9-ї Наук.-практ. Інтернет-конф. – Дніпро, 20-21.11.2021: тези доповідей (Том 2) С. 72-74.

49. Пономаренко Е. В. «Третій сектор» в реалізації соціальних проектів і програм. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. 2006. Т. 7. Вип. 75. С. 102–114.

50. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку надання соціальних послуг" від 26 червня 2019 р. № 576. [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.01.2024)

51. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : закон України від 20.10.2014 № 1706-VII // Відом. Верховн. Ради України. – 2015. – № 1. – Ст. 1. [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>. (дата звернення: 25.01.2024)

52. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2017. 56 с.

53. Семигіна Т.В., Гусак Н.Є., Трухан С.О., Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб Український соціум. / Т.В.Семигіна, Н.Є.Гусак, С.О.Трухан. – К.: – 2015. - №2 266 с.

54. Сисоева В. Громадські організації та розвиток процесів самоорганізацій населення Рівненської області / В. Сисоева // Державне управління та місцеве самоврядування. 2014. Вип. 3. С. 274-283. [Електронний ресурс]. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2014_3_30 (дата звернення: 29.01.2024)

55. Третій сектор в Україні: проблеми становлення; за ред. М.Ф. Шевченко, В.А.Головенько, Ю. М. Галустьян та ін. Київ, 2001. 170 с.

56. Усаченко Л.М. Теоретико-методологічні засади розвитку взаємовідносин органів державної влади з неурядовими організаціями: монографія. Хмельницький: ХУУП, 2008. 343 с.

57. Хомич І. Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України/ І.Ю. Хомич. – К.: – 2013. с. 717-724.

58. Христова Г. О. Права людини внутрішньо переміщених осіб: зобов'язання держави та стандарти Ради Європи / Г. О. Христова // Проблеми

захисту прав і свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції : матер. міжнар. круглого столу (27 жовт. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2016.

59. 5.8 billion hryvnias were transferred to pay housing allowances to internally displaced persons. May 13, 2022. Official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21823.html> [in Ukrainian] (дата звернення: 29.01.2024)

60. Cox D. The Field of Displacement and Forced Migration : Programs and Strategies / Cox D., Pawar M. // International Social Work : Issues, Strategies, and Programs. – London: Sage, 2006. – P. 291–323.

61. European Commission, Commission staff working document addressing displacement and migration related to disasters, climate change and environmental degradation, Brussels, 2022, 27 p.

62. Lai K. Community-based Programme for War-affected Children: the Case of Georgia / K. Lai, B. Toliashvili // Social Work and Social Policy in Transition. – 2010. – Vol. 1, Issue 2. – 278 p.

63. Petrini B. Employment and Livelihoods of Sudanese Refugees in Cairo. Oxford Monitor of Forced Migration. – 2014. – Vol. 4, No. 1. – P. 51–56.

64. Ramon Sh. Social Work, Political Conflict and Displacement / Sh. Ramon, R.A. Maglajlic // The SAGE Handbook of International Social Work. – London, SAGE, 2012. – P. 311–324.

65. Recommendation Rec (2006) of the Committee of Ministers to member states on internally displaced persons. [Електронний ресурс]. – URL : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8265. (дата звернення: 25.01.2024)

66. Social Work Dictionary.— 3rd ed./ Barker, R. (Ed.).— Washington: NASW Press, 1995.— P. 68, 70.

67. Staub-Bernasconi S. Social Work as Discipline and Profession. Theories and methods of social work. Exploring different perspectives ; ed. V. Leskosek. – Ljubljana : Faculty of Social Work, 2009. – P. 9–30.

68. Wyman Mark. Dps: Europe's Displaced Persons, 1945-1951 / Mark Wyman. – Ithaca, NY: Cornell University Press, 1998 – 257 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для ВПО «Визначення ролі та ефективності ГО у наданні соціальної підтримки ВПО»

У зв'язку з написанням магістерської роботи на тему «Роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам» студентом спеціальності «Соціальна робота» ЧНУ ім.П.Могили проводиться опитування серед ВПО з метою оцінки діяльності ГО у зазначеному секторі. Результати дослідження допоможуть виявити основні проблеми з якими стикаються ВПО, та розробити рекомендації з їх вирішення.

Опитування анонімне, всі результати будуть використані виключно в наукових цілях.

1. «Ваша громада: ...»

Сергіївська

Болградської

Затишанської

Знам'янської

2. «Ваш вік: ...»

18-35

35-50

50-85

3. «Ваша стать: ...»

Чоловіча

Жіноча

Не бажаю вказувати

4. «Ваша освіта: ...»

Не маю освіти

Середня

Неповна вища

Повна вища

5. *«Як ви оцінюєте Ваш рівень доходу: ...»*

Вистачає на все

Вистачає лише на необхідне

Не вистачає на необхідне

6. *«Як Ви адаптувалися до життя у приймаючій громаді?»*

Добре

Задовільно

Погано

7. *«Найгостріша безпекова проблема у місці де Ви жили?»*

Замінування територій

Руйнування цивільної інфраструктури через воєнні дії

Руйнування майна через воєнні дії

8. *«Які потреби є для Вас найбільш важливими на цей час?»*

Належний доступ до житла та працевлаштування

Продовольчі набори та одяг

Соціальна адаптація та інтеграція

9. *«До кого Ви звертаєтесь для отримання соціальної допомоги?»*

Державні органи

Неурядові організації

10. *«За якими послугами Ви зазвичай звертаєтесь до громадських організацій?»*

Психологічна допомога

Соціальна допомога

Гуманітарна допомога

Юридична допомога

11. *«Які труднощі Ви переживаєте у отриманні допомоги від ГО?»*

Нестача інформації

Нестача ресурсів ГО

Психологічні бар'єри, стигматизація

12. «Як Ви оцінюєте ефективність отриманих послуг від громадських організацій?»

Цілком задоволені

Частково задоволені

Незадоволені

Дякуємо за участь!

Анкета для соціальних працівників «Оцінка діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО»

У зв'язку з написанням магістерської роботи на тему «Роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам» студентом спеціальності «Соціальна робота» ЧНУ ім.П.Могили проводиться опитування серед соціальних працівників ГО «Десяте Квітня» з метою оцінки діяльності ГО у зазначеному секторі. Результати дослідження допоможуть виявити основні проблеми з якими стикаються ГО, та розробити рекомендації з їх вирішення.

Опитування анонімне, всі результати будуть використані виключно в наукових цілях.

1. *«Назвіть громадські організації окрім «Десяте Квітня», які співпрацюють в Одеській області у сфері надання соціальної підтримки ВПО?»*
2. *«З якими суб'єктами надання соціальної допомоги ВПО співпрацює ГО «Десяте Квітня?»»*
3. *«Які соціальні послуги надає ГО «Десяте Квітня» у сфері захисту ВПО?»*
4. *«На Вашу думку, які категорії ВПО є найбільш вразливими?»*

Діти та діти-сироти

Люди похилого віку

Люди з інвалідністю

Жінки

5. *«З якими проблемами ВПО ви найчастіше стикаєтесь?»*

Нестача коштів

Відсутність житла

Труднощі з відновленням документів

6. *«Як ваша ГО співпрацює з іншими організаціями, що допомагають ВПО?»*

7. «Які труднощі виникають у ГО в процесі надання допомоги ВПО?»

Вартість процедур, нестача ресурсів

Відсутність координації між регіональними акторами

Недостатня участь ГО в процесі розробки соціальних програм

Нестача кваліфікованих кадрів

Дякуємо за участь!

Питання до інтерв'ю для ВПО

1. Що було найважчим для вас під час переміщення?
2. Які ваші очікування щодо повернення додому?
3. З якими труднощами ви стикаєтеся у повсякденному житті?
4. Які ваші враження від роботи з соціальними службами?
5. Як ГО можуть допомогти вам задовольнити ваші потреби?
6. Які послуги ГО вам здались корисними?
7. Як ГО може краще відповідати вашим потребам?